

Parantuneeko vai huononeeko?

Kuinka suomenoppija palauttaa taivutetun verbimuodon
infinitiiviin

Evelina Liski
Suomen kielen
pro gradu - tutkielma
Kielten laitos
Jyväskylän yliopisto
Maaliskuu 2006

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Liski, Evelina	
Työn nimi – Title Parantuneeko vai huononeeko? Kuinka suomenoppija palauttaa taivutetun verbimuodon infinitiiviin	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Maaliskuu 2006	Sivumäärä – Number of pages 72 sivua liitteineen
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksessani pyrin saamaan selville miten suomenoppija palauttaa taivutetun verbimuodon infinitiiviin. Suomen taivutusjärjestelmä on sen verran mutkikas, että tarvittaisiin selkeät ohjeet/säännöt verbimuodon palauttamisessa infinitiiviin. Tärkeintä tutkimuksessani on osoittaa, että samalla tavoin kun liittämällä suffiksit vartaloon, voi niitä poistaa ja palauttaa verbin sen infinitiiviin. Aineiston analyysin perusteella haluaisin antaa myös opettajille neuvoja, joiden mukaan opettaja pystyisi opettamaan verbien taivutusjärjestelmää käyttäen taivutussääntöjä ja soveltaen analogisia malleja opetukseen. Pyrin myös selvittämään, mikä tuottaa eniten ongelmia verbin infinitiivimuodon löytämisessä.</p> <p>Olen toteuttanut tutkimuksen tutkimuslomakkeen avulla, johon olen koonnut 50 verbiä. Olen jakanut nämä verbit kolmeen verbiryhmään: 1. verbit, joissa ei ole astevaihtelua; 2. verbit, joissa on normaali astevaihtelu; ja 3. verbit, joissa on käänteinen astevaihtelu.</p> <p>Analyysistä selvisi, että eniten ongelmia verbin infinitiivimuodon löytämisessä tuottavat verbimuodon kompleksivisuus ja verbin tuntemattomuus. Virheitä tuli samanvertaisesti kaikissa verbiryhmissä, koska astevaihtelu ei osoittautunut hankalimmaksi ongelmaksi. On kuitenkin mainittavaa, että ensimmäisen verbiryhmän (verbiryhmä, jossa ei ole astevaihtelua) oikeiden vastausten prosenttiluku on korkein, mikä tarkoittaa, että tämän verbiryhmän verbit tunnetaan parhaiten.</p> <p>Toiseksi suurin ongelma (verbimuodon kompleksisuuden jälkeen) oli kuudennen ja osittain neljännen (esim. verbi <i>siepata</i>) verbityypin verbeissä. Muutenkin kuudes verbityyppi osoittautui hankalimmaksi.</p> <p>Opetuksessa pidän tärkeänä opettaa sanatyypien taivutussäännöt molempiin suuntiin, siten, että annetaan sääntö, jolla perusmuodosta saadaan taivutusmuoto, mutta annetaan myös sääntö, jolla taivutetusta muodosta saadaan jälleen perusmuoto. Perusneuvoksi testitehtävää tehtäessä antaisin, että ensin kannattaa poistaa sanan lopusta tutut liitepartikkelit, omistusliitteet, verbien persoonapäätteet, suffiksit, johdokset ja selvittää onko kyseessä yksikkö vai monikko. Lopulta pitäisi hallita verbityyppien säännöt sen verran hyvin, että pystyy jäljelle jääneestä sanan osasta tekemään perusmuodon. Opettajan rooli on auttaa oppijaa ymmärtämään, että kieli ei ole yksisuuntainen järjestelmä, vaan aina on mahdollista palauttaa sana sen alkuperäiseen muotoon.</p>	
Asiasanat – Keywords Verbien taivutusjärjestelmä, verbityyppi, astevaihtelu, analogia, kompleksisuus, frekvenssi	
Säilytyspaikka – Depository Fennicum	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Aiheen tausta ja tutkimuksen tavoitteet.....	1
1.2. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	2
1.3. Teoriatausta.....	4
1.3.1. Todellisen ja potentiaalisen sanavaraston teoria	4
1.3.2. Analogian käsite	5
2. SUOMEN MORFOLOGIA.....	7
2.1. Yleiskuva verbien taivutusjärjestelmästä	7
2.1.1. Verbien taivutus	11
2.1.2. Verbien kompleksisuus.....	12
2.1.3. Verbien frekvenssi.....	14
2.2. Morfofonologiset vaihtelut	18
2.2.1. Astevaihtelu.....	18
2.2.1.1. Normaali astevaihtelu	20
2.2.1.2. Käänteinen astevaihtelu	21
2.2.2. Muut äännevaihtelut	22
2.2.2.1. Vartalonloppuiset vokaalivaihtelut	23
2.2.2.2. ti ~ si – konsonanttivaihtelut	25
3. AINEISTO JA MENETELMÄT	27
3.1. Testin laatiminen ja testiverbit	27
3.2. Koehenkilöt, aineiston kerääminen ja testitilanne	28
4. TULOKSET JA ANALYYSI.....	29
4.1. Testitulokset yleisesti	29
4.1.1. Testitulosten tarkastelu verbiryhmittäin	30
4.2. Vastausten verbikohtainen analyysi	36
4.2.3. Verbien analyysi verbityypeittäin.....	41
4.2.4. Astevaihteluanalyysi.....	43
4.2.5. Verbien tuttuuden vaikutus testin tuloksiin	45
4.2.6. Tulosten analyysi verbien frekvenssin näkökulmasta	46
4.2.7. Verbien kompleksisuuden vaikutus testituloksiin.....	49
5. KOEHENKILÖIDEN NÄKÖKULMA TESTIIN.....	54
6. PÄÄTÄNTÖ.....	56
LÄHTEET	59
LIITE 1 - 5.....	61

1. JOHDANTO

1.1. Aiheen tausta ja tutkimuksen tavoitteet

Ulkomaalaisten määrä Suomessa on kasvanut viime vuosikymmeninä voimakkaasti. Tarve tutkia suomen kielen opettamista ulkomaalaisille lisääntyi varsinkin 1990-luvun alussa, kun ulkomaalaisten määrä jopa kaksinkertaistui parissa vuodessa. Ulkomaalaisten vastaanottaminen edellyttää hyvää ja järkevästi organisoitua suunnittelua, jotta suomi toisena ja vieraana kielenä (s2)-opettajat voisivat opettaa ulkomaalaisille maan kieltä.

Suomen kielen maine vaikeasti opittavana kielenä perustuu paljolti mutkikkaaseen taivutusjärjestelmään, jossa monenlaiset pääteainekset yhdistyvät vaihteleviin vartaloihin. Sekä nomini- että verbitaivutus ovat keskeisiä asioita suomen kielen oppimisen alkuvaiheessa ja ne koetaan vaikeiksi. Sen takia valitsin tutkimuskohteeksi suomen verbitaivutuksen. Tavoitteenani on tutkia suomen verbien taivutusjärjestelmää ja löytää mahdollisimman hyvät keinot ja säännöt, jotta ulkomaalaiset pystyisivät sanan rakenteen pohjalta löytämään halutun verbin sanakirjasta. Aineiston analyysin perusteella haluaisin antaa opettajille neuvoja, joiden mukaan opettaja pystyisi opettamaan verbien taivutusjärjestelmää. Pyrin löytämään myös keinoja, miten verbien palauttamista infinitiivimuotoon kannattaisi opettaa. Käsitykseni mukaan juuri verbeistä ei ole tehty aikaisemmin vastaavaa tutkimusta. Tutustuin kuitenkin vertailua varten Mikko Kajanderin pro gradu-tutkielmaan (Kajander 2002), joka käsittelee taivutettujen nominien palauttamista niiden perusmuotoon.

Tarkastelen verbien taivutusjärjestelmää siltä kannalta, miten löydetään verbin perusmuoto, kun ei tunneta tätä verbiä eikä mahdollisesti edes sen merkitystä. Pidän tärkeänä tutkia verbien taivutusjärjestelmää, koska toivon ymmärtäväni paremmin tutkimuksen aikana niitä seikkoja, varsinkin kognitiivista puolta, jotka jäivät vielä epäselviksi oppiessani suomen kieltä. Kaikkein vaikeimpana verbien oppimisessa ja niiden taivuttamisessa pidän morfofonologisia vaihteluja, mm. astevaihtelua, varsinkin käänteistä astevaihtelua, ja äännevaihteluja (vokaali- ja konsonanttivaihteluja). Asia vaikeutuu siten, että jos normaalin astevaihtelun sääntöjä voidaan oppia ulkoa, käänteistä astevaihtelua ei minun kokemuksen mukaan ole edes helppoa huomata. Muuten suomen verbien taivutusjärjestelmä on looginen. Taitava opettaja pystyy opettamaan verbejä analogisesti, viitaten koko ajan verbityyppeihin, sekä selittämään runsaasti esimerkkejä käyttäen taivuttamisen perusidean.

Miksi päädyin nimenomaan morfologiaa koskevaan tutkimukseen? Morfologia on ollut kiinnostava aihe minulle koko opiskeluni ajan. Keskityin kielioppiin, koska olen itse oppinut suomea formaalisesti eli kieliopin kautta. Suomen kielen kielioppi on johdonmukainen. Väitetään myös, että suomi on matemaattinen kieli.

Verbien taivutusmuotojen palauttaminen infinitiivimuotoihinsa kiinnostaa minua ensisijaisesti sen takia, että olen pitkän aikaa ollut kiinnostunut verbeistä, niiden taivutustyypeistä, frekvenssistä ja astevaihtelusta. Verbit ovat tärkeä sanaluokka jo sen takia, että verbi on peruslauseen ydin. Karlsson (1982) toteaa, että yhdellä suomen kielen verbillä on 12 000 sananmuotoa (528 finiittimuotoa, 324 infiniittimuotoa, noin 11000 partisiippimuotoa).

Päätavoitteenani on selvittää verbitaivutuksen ongelmia niitä ulkomaalaisia varten, jotka vasta ryhtyvät opiskelemaan suomea ja ovat siten opiskelunsa vaikeimmassa vaiheessa. He eivät pysty erottamaan verbimuotoja eivätkä edes verbityyppejä elleivät saa selkeitä ja loogisia ohjeita. Tämän takia s2-oppilaat eivät pysty lukemaan suomenkielisiä tekstejä niin, että osaisivat eritellä verbimuotoja löytääkseen verbien merkityksen sanakirjasta. Vieraskielisiä tekstejä lukiessaan opiskelija joutuu monesti käyttämään sanakirjaa, ellei hänen sanavarastonsa ole riittävän laaja. Näyttää siltä, että noin 1300 tavallisinta sanaa kattaa noin 75 % koko tekstistä, 2000 sanaa n. 80 % ja 5000 sanaa noin 90 % tekstistä. Erään arvion mukaan 75 % sanoista täytyy olla tuttuja ennen kuin kirjallista tekstiä voi ymmärtää karkeasti, 90 % tarvitaan kaikkien pääasioiden ymmärtämiseksi ja peräti 95 %, jos myös detaljit pitäisi ymmärtää. Näin ollen pitäisi olla hallussa n. 5000 sanaa, ennen kuin kaunokirjallisen tekstin lukeminen sujuu luontevasti ja lukija helposti ymmärtää lukemansa. (Takala 1989: 6–7.) Sanakirjan käyttämisen taito ja infinitiivimuodon löytäminen luettavassa tekstissä esiintyvän verbimuodon perusteella ovat siis opintojen alkuvaiheessa ensisijaisen tärkeitä. Tämän perusteella haluaisin saada vastaukset tutkimukseni avulla seuraaviin kysymyksiin.

1.2. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tässä luvussa esitän tutkimuskysymyksiä ja hypoteesini asettamiin tutkimuskysymyksiin.

- a) Mikä tuottaa ongelmia verbin infinitiivimuodon löytämisessä?
- b) Tuleeko virheitä / ongelmia myös määrittelemäni ”helpon” verbiryhmän (verbiryhmä, jossa ei ole astevaihtelua) infinitiivimuotoon palauttamisessa?

- c) Aiheuttaako määrittelemäni kolmas eli ”vaikein” verbiryhmä (verbiryhmä, johon on koottu käänteisen astevaihtelun alaiset verbit) sekä suomea toisena että vieraana kielenä opiskeleville samanvertaisesti ongelmia?¹
- d) Aiheuttaako astevaihtelu eniten ongelmia?
- e) Vaikuttaako verbin taivutustyyppi (jonkun verbityypin mahdollinen hankaluus) taivutusjärjestelmän hallitsemiseen?
- f) Miten verbien palauttamista infinitiivimuotoon kannattaisi opettaa?

Oletan, että suomea toisena kielenä opiskelevat² menestyvät testissä paremmin kuin suomea vieraana kielenä opiskelevat³, sillä suomen opiskelu toisena kielenä antaa mahdollisuuden parempaan tulokseen. Suomea toisena kielenä opiskelevat pystyvät omaksumaan kieltä myös liikkueessaan kohdekielisessä ympäristössä. On kuitenkin huomattava, että molemmat ryhmät opiskelevat yliopistossa ja akateemisten kielen oppimis- ja lähestymistapojen pitäisi olla heille tuttuja. Testi on mielestäni aika vaativa, joten oletan testin tuottavan vaikeuksia ja virheitä Suomessakin opiskeleville.

Taulukko 1. Verbiryhmät

Ensimmäinen ryhmä Infinitiivimuoto	Toinen ryhmä Infinitiivimuoto	Kolmas ryhmä Infinitiivimuoto
rakastua	turvautua	viitata
repäistä	ontua	juoksennella
hillitä	hiljentää	ruveta
julkaista	alkaa	rohjeta
lyödä	lopettaa	ommella
maistella	vetää	hypätä
puida	antautua	hakata
jalostaa	kulkea	paeta
laskea	hellittää	kontata
naida	puistattaa	kiivetä
kiistellä	kokoontua	kammata
pelata	luopua	rahdata
viedä	huutaa	pelätä
rukoilla	onkia	veikata
huonota	polkea	loitota
haravoida	uskaltaa	saeta
ansaita		siepata

¹ Oletan, että kolmas verbiryhmä on vaikein, mutta aiheuttaako se samanvertaisesti virheitä molemmille koeryhmille. Luulen, että suomea toisena kielenä opiskeleville tämä vaikein verbiryhmä ei välttämättä tuota saman verran virheitä kuin suomea vieraana kielenä opiskeleville. Sen takia pidän tässä tärkeänä tarkastella molempien koeryhmien tulokset erikseen.

² Opiskelijat, jotka opiskelevat suomalaisessa yliopistossa eli kohdekielen maassa.

³ Opiskelijat, jotka opiskelevat venäläisessä yliopistossa eli ei kohdekielen maassa.

Olen melko varma, että informantit selviävät hyvin ensimmäisen ja toisen verbiryhmän kanssa (taulukko 1). Ensimmäinen verbiryhmä, jossa ei ole minkäänlaista astevaihtelua⁴, ei siis hypoteesini mukaan aiheuta virheitä. Normaalin astevaihtelun ei myöskään pitäisi tuottaa suuria ongelmia. Varaudun kuitenkin siihen, että verbit, joissa on normaali astevaihtelu voivat tuottaa virheitä. Oletan, että kolmas verbiryhmä (taulukko 1), jossa on käänteinen astevaihtelu, tuottaa eniten ongelmia. Toisaalta kolmanteen verbiryhmään olen ottanut enimmäkseen tutuiksi arvelemiani verbejä, koska sekä verbien taivutuksen hankaluus että niiden tuntemattomuus tuottaisivat varmasti virheitä.

1.3. Teoriatausta

Tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana on todellisen ja potentiaalisen sanavaraston teoria. Seuraavassa kuvaan tarkemmin tämän teorian käsityksiä, jotka ovat olennaisempia tutkimukseni kannalta. Käsittelen myös analogista prosessointia, sillä tämä on todellisen ja potentiaalisen sanavaraston teoriassa keskeisessä asemassa.

1.3.1. Todellisen ja potentiaalisen sanavaraston teoria

Berman, Buchbinder ja Bezdeneznyh (1968: 57 Takalan 1989: 73 mukaan) loivat todellisen ja potentiaalisen sanavaraston käsitteet. Todellinen sanavarasto koostuu sanoista, joiden muodon ja merkityksen kielenoppija on oppinut. Potentiaalinen sanavarasto sisältää ne sanat, jotka oppija ymmärtää kohdatessaan ne ensimmäistä kertaa. Potentiaalisen sanavaraston koko riippuu siitä, miten oppija tuntee todellisen sanavarastonsa ja osaa analysoida sitä pienempiin yksiköihin, morfeemeihin (Denninghaus 1976: 3).

Denninghausin (1976: 3) mukaan sananmuodostuseriaatteiden opettaminen auttaa oppilaita kasvattamaan sekä potentiaalista että todellista sanavarastoa. (Takala 1989:73.) Yllä mainittu huomioon ottaen on olennaista, että jopa vierasta verbiä voi tulkita ja ymmärtää tai muodostaa siitä minkä tahansa muodon, jos osaa saman ryhmän sanoja. Tutkimukseni kannalta huomionarvoista on se, että pystyykö informantti palauttamaan kahdesta samankaltaisesta verbistä molemmat infinitiivimuotoon, vaikka tuntee vain toisen verbeistä. Verbin osaamisella tarkoitan tässä sitä, että informantti osaa mahdollisesti taivuttaa saman ryhmän verbin, mutta ei välttämättä tunne sen merkitystä. Esimerkiksi voin antaa verbit taivutettuina: *hakkaa* ja *veikkaisit* (ks. tutkimuslomake, liite 1). Potentiaalisen sanavarasto-teorian mukaan hypoteesikseni tulee näkökulma, että jos

⁴ Tässä tutkimuksessa tarkoitan, että verbin vartalossa ei ole astevaihtelua, suffikseissa sitä kuitenkin esiintyy.

opiskelija tuntee jommankumman annetuista verbeistä, hän pystyy samankaltaisen tuntemattoman verbin analogisesti (sananmuodon tai sananmuototyypin yhtäläistävän vaikutuksen takia) palauttamaan toisenkin infinitiivimuotoon.

Freyd ja Baron (1982: 283) sekä Derwing ja Baker (1979: 223) ovat tutkineet, miten eri-ikäiset analysoivat sanoja ja tunnistavat niiden osia. Molemmissa tutkimuksissa havaittiin, että sananmuodostustaidot kasvavat iän ja kielitaidon myötä. Oleellista on myös saada oppilas ymmärtämään, että sanan eri osat ovat kaikki merkityksellisiä yksiköitä, jotka vaikuttavat muodostettavan sanan merkitykseen ja/tai sanaluokkaan. (Takala 1989: 75–76.)

Todellisen ja potentiaalisen sanavaraston teoriassa on tärkeää analogian käsite. Seuraavassa tarkastelen analogian käsitettä ja analogiasta lähestymistapaa opetuksessa verrattuna sääntöjen soveltamiseen opetuksessa.

1.3.2. Analogian käsite

Analogian malleista ruvettiin puhumaan jo kauan sitten. Keskiajalla Euroopan suuri esikuva oli Aristoteles, jonka logiikka pyrittiin siirtämään myös kielioppiin. Alla oleva Aristotelesin sitaatti viittaa analogian keskeiseen asemaan ihmisen ajattelussa:

... this explains why we hunt a series [of movements], having started in thought [...] from something either similar, or contrary, to what we seek, or else from that which is contiguous with it.
(Aristoteles, 451b, 19–20; Esa Itkosen 1998:26 mukaan.)

Tässä kontekstissa Aristoteles puhuu muistamisen yhteydessä esiintyvistä ‘ajatuksen liikkeistä’, mutta ne pätevät ajattelussa yleensäkin.

Mitä ylipäätään tarkoitetaan analogialla? Yleisimmällä tasolla analogia on rakenteellista samankaltaisuutta. Analogia tarkoittaa kielentaitajan produktiivista kykyä oppia yhteen kuuluvien muotojen ja rakenteiden suhteita, hahmottaa oppimansa sääntöinä ja ulottaa näin oppimiaan sääntöjä uusiin tapauksiin. Analogia on siis opitun säännön produktiivinen sovellus tai uusien yhteyksien näkeminen. (Karlsson 1982: 38). Analogia merkitsee luovaa prosessia, joka perustuu vertailtavien muotojen todelliseen tai oletettuun samankaltaisuuteen tai lähekkäisyyteen. Taivutusmuotoja analogisesti tuotettaessa käytetään malleja eli (tavallisesti tuttuja) esimerkkisanoja, jonka avulla tavoitellut muodot muodostetaan. (Martin 1995: 264–265.)

Näin ollen analogia tarjoaa valmiita malleja sanojen muodostamiselle. Kielen kehitykseen on olennaisesti vaikuttanut ”yhtäläisyysvirhe” eli analogiavirhe, joka merkitsee sitä, että jokin kielellinen ilmaus assosioituu puhujan tajunnassa johonkin toiseen ilmaukseen ja muuttuu sen vaikutuksesta. Vaikka analogiamuodot siis

historiallisesti perustuvat ”vääriin malleihin”, niin juuri analogian ansiosta kielellisten ilmausten sarjat kehittyvät johdonmukaisemmiksi ja helpommin hallittaviksi. (Erkki Itkonen 1966: 103.)

Ajatusta, että analogia perustuu ”vääriin malleihin”, tukee myös generativistinen kielitiede. Siinä vallalla olevan käsityksen mukaan analogia ei ole käyttökelpoinen mekanismi kielen oppimisen ja tuottamisen selittämisessä (Haukioja 1998: 42). Haukioja itse tarjoaa tämän käsityksen hylkäämistä ja väittää, että analogia voidaan yleisesti määrittellä relationaalisen rakenteen samankaltaisuudeksi. Tämä samankaltaisuus vallitsee jo tunnetun tai ymmärretyn systeemin eli lähtökohdan (source analog) ja selitettävän systeemin eli kohteen (target analog) välillä. Opitut mallit on tällöin siirrettävä uusiin konteksteihin. Kyse on analogisesta päättelystä, jossa pyritään ymmärtämään kohde vertaamalla sitä paremmin tunnettuun systeemiin, jolloin nähdään, että verrattavien kohtien välillä vallitsee vastaavuus. Niiden (lähtökohdan ja ongelman) välinen rakenteellinen samankaltaisuus johtaa siihen, että ihminen foneettis-fonologisten piirteiden avulla tai saman tavumäärän perusteella voi päätyä oikeaan muotoon, tutkittavassa tapauksessa infinitiivimuotoon. (Haukioja 1998: 42–43.) Tarkastelen analogiailmiötä rakenteellisen vastaavuuden näkökulmasta.

Yleisesti lapset kykenevät rakenteeltaan samantyyppisiin analogioihin sitä nuorempina, mitä tutumpia analogiassa esiintyvät objektit ovat. Samaten analogia on helpompi, jos lähtökohdassa ja kohteessa vastaavissa rooleissa esiintyvät objektit ovat samantyyppisiä tai jopa identtisiä. (Haukioja 1998: 48.) Morfologian näkökulmasta tarkastellen, se tarkoittaa käytännössä sitä, että jos jotkin tutut muodot (säännöt) ovat hyvässä hallinnassa, niin kielentaitaja kykenee tuottamaan tuntemattomissakin sanoissa oikeita samankaltaisia muotoja. Voi sanoa, että vaikka mikä tahansa leksikaalistunut johdos⁵ voi toimia mallina uudelle tilapäiselle johdokselle, edellyttäen että kielenkäyttäjällä on selvillä sen morfologisesta rakenteesta ja summittaisesta merkityksestä (Karlsson 1982: 269.)

Esa Itkosen mukaan kieliopillistuminen eli prosessi, jossa merkitys muuttuu leksikaalisesta grammatikalliseksi, ja yleisemmin kielenmuutos, perustuu analogiaan. Kieliopillistumisen ensimmäinen vaihe, reanalyysi, on prosessi, jossa ilmiö ymmärretään analogisesti jonkin mallin mukaan. Sen toinen vaihe, laajennus, perustuu myös analogialle, koska siinä reanalyysin tulos toimii (analogisesti) yleistettävänä mallina uusiin tapauksiin. (E. Itkonen 1998: 7-8.)

⁵ Johdos on leksikaalistunut, kun vartalon ja johtimen suhteet eivät ole morfologisesti ja semanttisesti läpinäkyviä (Karlsson 1982:263).

Toisen kielen omaksumisen tutkimukseenkin soveltuu hyvin lähestymistapa, jonka mukaan analogia ja säännöt ovat saman jatkumon ääripäitä ja niiden väliin sijoittuu eri siirtymämuotoja (Kaivapalu 2005: 58). Sääntöjen on todettu olevan sopivampia poikkeuksettomien ilmiöiden kuvaukseen. Taivutusmallien analogian käyttö taas tuottaa tavallisesti parempia tuloksia silloin, kun taivutusprosessin kuvaaminen sääntöjen avulla on hyvin mutkikasta, usein hierarkkista ja ei-lineaarista. (Martin 1995: 201.) Analogia on keskeinen mekanismi kielen tuottamisessa ja oppimisessa, niin sanamerkityksen, morfologian kuin syntaksinkin tasolla (Haukioja 1998: 48).

Analogia on tärkeä ilmiö tutkimukseni kannalta ensisijaisesti sen takia, että oletan, että informantit pystyvät analogisesti palauttamaan tuntemattoman verbin infinitiivimuotoon tutun verbin mallin mukaan.

On tärkeätä erottaa kaksi eri lähestymistapaa vieraan kielen oppimiseen. Toinen on analoginen lähestymistapa, jolloin kieltä opitaan mallien perusteella; ja toinen on sääntöjen soveltaminen oppimisprosessiin, jolloin opitaan kieltä formaalisti sääntöjen avulla. Sekä analoginen että sääntöpohjainen prosessointi tapahtuvat kognitiivisella tasolla ja molempia sovelletaan opetukseen. Palaan analogiaan analyysiluvussa, kun tarkastelen siinä tutkimustuloksia.

Seuraavassa luvussa tarkastelen jälkimmäistä ilmiötä eli morfofonologisia sääntöjä, jotka näen tärkeiksi verbien taivutusjärjestelmän hallitsemisessa.

2. SUOMEN MORFOLOGIA

2.1. Yleiskuva verbien taivutusjärjestelmästä

Suomi on W. v. Humboldtin kielitypologian luokittelun mukaan tyypillisesti agglutinoiva kieli. Agglutinoivissa kielissä sanavartalo ja taivutuspäätteet pysyvät samanmuotoisina ja ovat toisistaan selkeästi erotettavissa; taivutus- ja johdinainekset voivat muodostaa pitkiä ketjuja. Taivutuksen elementit, tunnuksat ja päätteet, liittyvät suffikseina sanavartaloon. Johdosten ja vastaavasti johdinten runsaus on suomen luonteenomaisimpia piirteitä. Vähintäänkin yhtä runsasmuotoisena on pidettävä suomen taivutusjärjestelmää, etenkin jos sitä vertaa indoeurooppalaisten kielten taivutukseen. (Tuomi 1972: XI – XII.) Tässä luvussa pidän tärkeänä kuvailla myös kompleksisuuden ilmiötä, sillä se on kiinteässä yhteydessä morfologisten ilmiöiden kanssa.

Useimpien muiden kielten näkökulmasta suomen sanasto on myös outoa. Suomen kieli kuuluu uralilaisten kielten ryhmän suomalais-ugrilaiseen kieliperheeseen. Suurin osa

eurooppalaisista kielistä kuuluu indoeurooppalaisten kielten ryhmään. (Häkkinen 1996:43.) Monet eurooppalaiset kielet sisältävät samankaltaisia sanoja, esimerkiksi *isää* tarkoittavat sanat kuulostavat monissa kielissä samanäänteisiltä. Suomen *isä*-sana ei sisällä muissa kielissä esiintyviä äännteitä. Englanniksi isä on *father*, saksaksi *Vater* ja italiaksi *padre*. Kaikki esimerkeissä käytetyt kielet kuuluvat indoeurooppalaiseen kieliryhmään.

Sanaston oppimisen kannalta on olennaista verbien osaaminen, koska kuten olen maininnut aikaisemmin, verbi on peruslauseen ydin. Sanaston oppimista hankaloittaa se, että sanoja on vaikea löytää sanakirjoista, koska perusmuodon määrittäminen on vaikeaa satunnaisen taivutusmuodon perusteella, sillä vartalohan eroavat. Keskeinen sanasto on luonnollisesti olennainen osa kielenoppimista. (Kieli ja sen kieliopit 1994: 228).

Verbit ovat sanoja, joiden taivutukseen kuuluvat tempus, modus ja persoona. Taivutuksella tarkoitetaan sananmuotojen muodostamista sanavartaloista ja taivutustunnuksista. Yllä mainituissa kategorioissa taipunut verbimuoto on finiittinen eli finiittiverbi. Verbeissä ilmaistaan taivutuksen keinoin persoona, pääluokka (aktiivi ja passiivi, joista passiivi on henkilötekijäinen yksipersonainen pääluokka; se ilmaistaan vartaloon liittyvällä pääluokan tunnuksella ja passiivin persoonapäätteellä), modus (potentiaali, konditionaali ja imperatiivi; indikatiivi on tunnukseton) ja tempuksista imperfekti. Presens on nykykielen kannalta tunnukseton ja perfekti ja pluskvamperfekti indoeurooppalaisten kielten tapaan analyttisiä, samoin kieltomuodot. (Tuomi 1972: XIII.) Verbien infiniittiset muodot ovat verbien nominaalimuotoja (infinitiivit ja partisiipit). Niistä yhtä, A-infinitiivin perusmuotoa, käytetään verbin hakumuotona: *olla, puhua, haravoida, pelätä*. Finiittiverbi toimii lauseen ytimenä. (ISK 2003: 437.)

Verbit on ryhmitelty suomen kieliopissa taivutuksen perusteella niin, että kielenoppija voi uuden verbin nähdessään tukeutua mallitaivutukseen eli toimia opitun analogian mukaan. Analogia tulee esille silloin, kun äänneasu assosioituu johonkin muuhun äänneasuun.

Taivutustunnukset ovat taivutuskategoriaa edustavia sidonnaisia morfeemeja, jotka liittyvät sanan vartaloon. Ne ovat suffikseja. Verbeillä on finiittisiä persoonamuotoja ja infiniittisiä nominaalimuotoja, tempus- ja modusmuotoja, myöntö- ja kieltomuotoja sekä aktiivi- ja passiivimuotoja; useimmilla näistä luokista on omat taivutustunnuksensa. (ISK 2004: 85.)

Jokaisella infiniitivillä on oma funktio-päätteensä (Karlsson 1982b:33), joka osoittaa, mistä infiniitivistä on kyse. Tällöin suomessa erotetaan kuusi verbityyppiä.

Esittelen verbiesimerkit tyypeittäin järjestyksessä ensimmäisestä kuudenteen: *kerto-a, saada, tul-la, hypä-tä, häiri-ta ja pae-ta*.

Tarkastelen seuraavassa jokaista verbityyppiä erikseen. Asetelmassa 1 (ks. alla) on verbin *kertoa* tavoin taipuvia verbejä (ensimmäisen verbityypin verbejä), joissa A-infinitiivin tunnus -A seuraa vartalon lyhyttä loppuvokaalia, ja näin infinitiivimuodon lopussa on joko vokaaliyhtymä (*kerto-a, väsy-ä, helpottu-a, luke-a*) tai pitkä vokaali (*osta-a, vetä-ä*). (ISK 2004: 103.)

Asetelma 1. *Kertoa* - tyyppin verbejä ja niiden taivutus (ISK 2004: 103.)

Vartalon lopussa	A- inf.	Prees. Y. 1. P.	Impf. Y. 3. P.	Imper. M. 2. P.	NUT- Partis.	Pass. prees.	TU- partis.
<i>O, U</i>	kertoa	kerron	kerto<i>i</i>	kertokaa	kertonut	kerrotaan	kerrottu
<i>i</i>	etsiä	etsin	etsi	etsikää	etsinyt	etsitään	etsitty
<i>e</i>	lukea	luen	luki	lukekaa	lukenut	luetaan	luettu
<i>A</i>	ostaa	ostan	osti	ostakaa	ostanut	ostetaan	ostettu
	huutaa	huudan	huusi	huutakaa	huutanut	huudetaan	huudettu
	ajaa	ajan	ajoi	ajakaa	ajanut	ajetaan	ajettu

Asetelma 2 näyttää *saada*-tyypin (toisen verbityypin) esimerkkejä. Tässä verbityypissä A-infinitiivin tunnus -*da* seuraa vartalon pitkää vokaaliainesta. Yksitavuisia vartaloita ovat pitkän vokaalin sisältävät *saada, jäädä, myydä* sekä diftongilliset *uida, puida, lyödä, syödä, viedä*. Useampitavuiset *Oi*-vartalot ovat karttuva ryhmä, esim. *valikoida, imuroida*. (ISK 2003: 103.)

Asetelma 2. *Saada*-tyypin verbejä ja niiden taivutus (ISK 2004:103.)

Vartalon lopussa	A-inf.	Prees. Y. 1. P.	Impf. Y. 3. P.	Imper. M. 2. P.	NUT- partis.	Pass. prees.	TU- partis.
<i>VV</i>	saada	saan	sai	saakaa	saanut	saadaan	saatu
	syödä	syön	söi	syökää	syönyt	syödään	syöty
<i>Oi</i>	imuroida	imuroin	imuroi	imuroikaa	imuroinut	imuroidaan	imuroitu

Seuraavassa tarkastelen kolmannen verbiryhmän verbejä. *Tulla*-tyyppisissä verbeissä A-infinitiivin tunnus liittyy konsonantivartaloon ja vaihtelee vartalon loppukonsonantin mukaan; tunnus on -*la* (*tul-la, luul-la, jutel-la*) tai -*ta* (*nous-ta, repäis-tä, pes-tä*), muutamassa tapauksessa -*ra* tai -*na*: *pur-ra, sur-ra, men-nä, pan-na*.

Assimilaatiota vartalonloppuisen konsonantin kanssa esiintyy paitsi A-infinitiivissä myös

E-infinitiivissä, aktiivin NUT-partisiipissa, passiivin preesensissä ja potentiaalissa, esim. *tul-la* : *tul-len* : *tul-lut* : *tul-laan* : *tul-lee*. A-infinitiiviltään *tA*-tunnuksissa verbeissä kuten *nousta* päätteen assimilaatiota on vain aktiivin NUT-partisiipissa ja potentiaalissa: *noussut*, *nous-see*. (ISK 2004: 104.) Asetelmasta 3 näkyy *tulla* - tyyppin (kolmannen verbityypin verbejä) esimerkkejä.

Asetelma 3. *Tulla*-tyypin verbejä ja niiden taivutus (ISK 2004: 104.)

Vartalon lopussa	A- inf.	Prees. Y. 1. P.	Impf. Y. 3. P.	Imper. M. 2. P.	NUT- partis.	Pass. prees.	TU- partis.
<i>le</i>	tulla	tulen	tuli	tulkaa	tullut	tullaan	tultu
	jutella	juttelen	jutteli	jutelkaa	jutellut	jutellaan	juteltu
<i>ne</i>	panna	panen	pani	pankaa	pannut	pannaan	pantu
<i>re</i>	purra	puren	puri	purkaa	purrut	purraan	purtu
<i>se</i>	nousta	nousen	nousi	nouskaa	noussut	noustaan	noustu

Seuraavassa käsittelen *VtA*-verbiryhmää, johon kuuluvat neljännen (supistumaverbejä kuten *hypätä*), viidennen (*itse*-vartaloiset verbit kuten *häiritä*) sekä kuudennen (*ne*-vartaloiset verbit kuten *paeta*) verbityyppien verbejä. Neljännen, viidennen ja kuudennen tyyppien verbejä erottaa ennen *tA*-päättettä oleva vokaali. Neljännessä verbityypissä on useimmiten mikä tahansa vokaali paitsi *i* ennen *tA*-päättettä; viidennessä verbityypissä voi olla vain *i*-vokaali ennen *tA*-päättettä; ja kuudennessa verbityypissä on useimmiten *e*-vokaali ennen *tA*-päättettä (ks. asetelmat 1, 2, 3, 4). Asetelma 4 näyttää *VtA*-verbiryhmän esimerkkejä. (ISK 2004: 104.)

Asetelma 4. *Vta*-verbejä ja niiden taivutus (ISK 2004: 104.)

Vartalon lopussa	A- inf.	Prees. Y. 1. P.	Impf. Y. 3. P.	Imper. M. 2. P.	NUT- partis.	Pass. prees.	TU- partis.
<i>VA</i>	hypätä	hyppään	hyppäsi	hypätkää	hypännyt	hypätään	hypätty
	ruveta	rupean	rupesi	ruvetkaa	ruvennut	ruvetaan	ruvettu
	hävitä	häviän	hävisi	hävitkää	hävinnyt	hävitään	hävitty
<i>itse</i>	häiritä	häiritsen	häiritsi	häiritkää	häirinnyt	häiritään	häiritty
<i>ne</i>	paeta	pakenen	pakeni	paetkaa	paennut	paetaan	paettu

Supistumaverbien (neljännen verbityypin) vokaalivartalon lopussa on joko pitkä vokaali, kuten verbeissä *hypätä*: *hyppää-*, *levätä* tai vokaalilyhtymä *UA*, *eA*, *OA*, *iA* kuten verbeissä *haluta*: *haluaa*, *inhota*, *nimetä*.

itse-vartaloisten (viidennen verbityypin) verbien kuten *häiritä, harkita, merkitä, tarvita, ansaita* A-infinitiivin lopussa on aina *-itA*.

ne-vartaloiset verbit ovat A-infinitiiviltään enimmäkseen *etA*- loppuisia, muutama on *Ota*- tai *Uta*- loppuinen. Monet ilmaisevat prosessia ja saavat tyypillisesti elotontarkoitteisen subjektin, mistä seuraa, että niistä ei käytetä kuin 3. persoonan muotoja eikä passiivimuotojakaan, esim. *aleta, ilmetä, lämmitä*. Elollistarkoitteisen subjektin saavia ja näin muissakin persoonissa taipuvia ovat mm. *kyetä, paeta, rohjeta*. Joistakin *ne*-vartaloisista verbeistä ei ole käytössä A-infinitiiviä tai se on hyvin harvinainen, esim. *paranee: parata*. Lisäksi *etA*- loppuisissa verbeissä on koko joukko *VA*- vartaloisia supistumaverbejä, esim. *hävetä, kiivetä, ruveta*. (ISK 2004: 104–105.) Eräät *etA*-loppuiset verbit taipuvat sekä *ne*-verbeinä että supistumaverbeinä, esim. *aueta: aukeaa ~ aukenee* (ISK 2004: 106).

Jos hallitsee edellä esitetyn skeeman⁶, tulee jonkin verran helpommaksi taivuttaa jopa tuntemattomia verbejä.

2.1.1. Verbien taivutus

Verbillä on finiittisiä persoonamuotoja. On kuusi persoonapronominia ja samalla kuusi kielipillistä persoonaa. Persoonapronomininit ovat: *minä, sinä, hän/se, me, te, he/ne*.

Finiittisissä taivutusmuodoissa persoonaa ilmaisee yleensä persoonapäätte, joka myöntömuodoissa liittyy verbin vartaloon (indikatiivin preesensissä) tai moduksen tai tempuksen tunnukseen. Persoonapäätteet tulevat mahdollisten tempus- ja moduspäätteiden jälkeen. Verbien persoonapäätteet ovat:

	YKSIKKÖ	MONIKKO
1. persoona	-n	-mme
2. persoona	-t	-tte
3. persoona	-	-vAt

Yksikön 3. persoona on usein päätteeton. Preesensin indikatiivin yksikön 3. persoonassa taivutusvartalon konsonantin tai tavunrajan jälkeinen lyhyt vokaali pitenee. (Karlsson 1982b: 72.)

Suomen finiittiset verbinmuodot kongruoivat persoonansa kielipillisen subjektin persoonan kanssa. Finiittiverbissä on siis tieto subjektin kielipillisestä persoonasta, ja etenkin 1. ja 2. persoonassa subjekti voi jäädä pois: (*Minä*) *kuulen hyvin*. Yksikön 3.

⁶ Tässä työssä skeema viittaa toimintamalleihin, jotka ovat rakentuneet yksilön aikaisemmista kokemuksista ja tiedosta.

persoonassa oleva verbi voi olla myös impersonaalinen (*tuulee*) tai nesessiivinen (*täytyy*). (ISK 2004: 133.)

Seuraavassa esitän taivutusesimerkin, josta näkyy persoonapäätteiden liittäminen verbeihin.

	YKSIKKÖ	MONIKKO
1. persoona	(minä) ostan (minä) saan (minä) tulen (minä) haluan	(me) ostamme (me) saamme (me) tulemme (me) haluamme
2. persoona	(sinä) ostat (sinä) saat (sinä) tulet (sinä) haluat	(te) ostatte (te) saatte (te) tulette (te) haluatte
3. persoona	hän ostaa Pekka saa mies tulee tyttö haluaa	he ostavat he saavat miehet tulevat tytöt haluavat

Toisessa verbityypissä (*saada, syödä*) yksikön 3. persoonassa pitkä vokaali tai diftongin loppuvokaali eivät pitene.

Persoonamuotojen kielteisiä vastineita ovat kielteiset liittomuodot, esim. *en tule* vrt. *tulen*. Niissä persoonapäätte liittyy kieltoverbiin (ISK 2004: 133–134).

2.1.2. Verbien kompleksisuus

Suomen kielen mutkikkaan taivutusjärjestelmän omaksuminen koetaan usein vaikeaksi ensisijaisesti vaihtelevien vartaloiden ja monenlaisten päätteainesten yhdistymisen takia. Kun vartalon morfofonologinen kompleksisuus⁷ määritellään kahden muodon välisten foneemimuutosten määräksi ja jokainen foneemin poisto, lisäys tai vaihto lasketaan yhdeksi muutokseksi, vartalonvaihtelujen määrä selittää suuren osan oppijoiden taivutusvaikeuksista. Oppijoille kaikkein helpoimpia ovat ja parhaita tuloksia odotuksenmukaisesti tuottavat vaihtelemattomat vartalot, joihin vain liitetään taivutussuffikseja. (Martin 1995: 266.) Kaivapalu (2005: 50) väittää, että myös venäjänkieliset suomenoppijat kokevat helpoimmiksi vaihtelemattomat vartalot. Se on myös tutkimukseni kannalta huomionarvoista, koska kaikki tutkittavat informanttini ovat venäjänkielisiä suomen oppijoita.

⁷ Tässä työssä kompleksisuus tarkoittaa taivutuksen hankaluutta ja haasteellisuutta.

Kieliopillista kompleksisuutta lähestytään yleensä sekä absoluuttisesti että suhteellisesti (Miestamo 2004, Kaivapalu 2005: 50 mukaan). Absoluuttisen kompleksisuuden määrittelemisen perustana ovat systeemin osien määrä, säännönmukaisuus, ilmiön kuvaamiseen tarvittavien sääntöjen määrä (McWhorter 2001); informaatioteorian periaatteiden mukaan kuvauksen pituus (Dahl 2004 Kaivapalu 2005: 50 mukaan). Tutkimukseni kannalta absoluuttinen kompleksisuus on olennainen asia, koska luulen, että suffikseja strukturaalisesti poistamalla, pääsee verbivartaloon. Verbivartalosta voi päätellä mm. se, mihin taivutustyyppiin verbi kuuluu. Luvussa 4.2.7. lasken kunkin testiverbin taivutusreitit askelet, sillä haluan saada selville, kuinka kompleksinen verbi on.

Kielenopetuksessa on olennainen myös suhteellinen kompleksisuus, joten pohdin myös sitä. Suhteellisella kompleksisuudella tarkoitetaan prosessoinnin tai kielenoppimisen ja -omaksumisen vaikeutta kielenoppijalle. Suhteellisen kompleksisuuden määritelmän mukaan kompleksisia ovat kielen ilmiöt, jotka ovat kielenoppijoiden mielestä vaikeita (Kusters 2003 Kaivapalu 2005: 50 mukaan.)

Vartalonvaihtelujen määrään lisäksi taivutuksen suhteelliseen kompleksisuuteen vaikuttaa vartalonvaihtelujen laatu. Kaivapalu osoittaa, että vartalonvaihtelujen suhteellinen kompleksisuus näyttää olevan ainakin osittain lähdekielikohtaista: eri lähdekielen puhujien käsitysten mukaan ovat helppoja tai vaikeita eri vartalonvaihtelut (Kaivapalu 2005: 50). Koska tutkimustani varten on tärkeää tarkastella asiaa venäjänkielisten suomen oppijoiden näkökulmasta, mainitsen tässä Kaivapalun havaintoja. Hänen mukaansa, venäjänkieliset oppijat pitivät helppoina selvästi havaittavia produktiivisia vartalonvaihteluja. He myös kokevat vaikeimmaksi vaihtelutyyppiksi käänteisen astevaihtelun (Kaivapalu 2005: 51.) Myös Martin (1995: 267) osoittaa tutkimustulostensa perusteella, että erilaiset astevaihtelutapaukset asettuvat vaikeusjärjestykseen siten, että kvantitatiivinen astevaihtelu ja *t:d*- ja *p:v*-vaihtelut olivat helpompia kuin muut kvalitatiiviset vaihtelut. Käänteinen astevaihtelu ja *k:n* vaihtelu kadon kanssa olivat vaikeimpia.

Taivutusmallin kokonaiskompleksisuus ei määräydy ainoastaan vartalon morfofonologisen kompleksisuuden perusteella. Kielenoppijan kannalta on myös tärkeää, kuinka monen taivutussuffiksin välillä on sanaa taivuttaessaan valittava. Myös kohdekielen taivutusmallin, sekä vartalonvaihtelujen että suffiksien, ominaisuudet vaikuttavat oppijoiden taivutukseen. Kaivapalu (2005: 253) väittää tutkimustulostensa perusteella, että taivutusmallin kokonaiskompleksisuuden kannalta suffiksien määrällä ja ominaisuuksilla

näyttää olevan hieman tärkeämpi osuus kuin vartalonvaihteluilla. Tämä on tutkimukseni kannalta tärkeä havainto, koska antamani verbimuodot sisältävät monia suffikseja, ja kenties verbien palauttamista niiden infinitiivimuotoihin hankaloittaa nimenomaan suffiksien määrä ja laatu. Verbi näyttää suffiksien määrän takia tuntemattomalta ja verbiä on vaikeaa eritellä näistä suffikseista. Esimerkiksi yksi antamistani verbeistä, *alettuaan* < *alkaa* on frekventiltään hyvin tuttu verbi, mutta silti se aiheutti informanteille ongelmia. Tässä verbissä on kuitenkin paljon muitakin morfofonologisia vaihteluja.

Kun kohdekielessä on mahdollista ilmaista morfologista merkitystä enemmän kuin yhdellä tavalla, aloitetaan yleisemmästä ja frekventimmästä (MacWhinney 1990:73–74 Kaivapalun 2005: 253 mukaan) ja tämä ohjaa ainakin osittain vartaloallomorfin valintaa. Siihen, mikä on oppijoiden kannalta yleistä ja helposti havaittavaa, vaikuttaa myös lähdekieli eli lähdekielen vaikutus ja kohdekielen taivutusmallin ominaisuudet ovat kietoutuneita toisiinsa taivutusprosessissa, kun on olemassa lähde- ja kohdekielen välinen kosketuspinta.

Opintojen alkuvaiheessa, mutta myös myöhemmässä tuottamisprosessissa tärkeinä johtolankoina sanojen taivutuksessa toimivat sanan loppuäänne tai -äänteet eli vihjeet, jotka auttavat oppijan löytämään taivutusreitit. (Kaivapalu 2005: 253–254.) Tämä Kaivapalun mukaan edellyttää, että prosessointi on sääntöpohjaista. Tutkimuksessani pyrin selvittämään, miten informantit onnistuvat löytämään tämän taivutusreitit, sillä väitän, että suffikseja strukturaalisesti erottelemalla pystyy löytämään ainakin vartalon, johon kaikki nämä suffiksit liitettiin. Tämä kuitenkin onnistuu vain jos asiaa on opettamalla opeteltu. Tärkeintä tutkimuksessani on osoittaa, että samalla tavoin kun liittämällä suffiksit vartaloon, voi niitä poistaa ja palauttaa verbin sen infinitiiviin.

Sanojen suhteellinen kompleksisuusaste riippuu hyvin paljon niiden frekvenssistä. Mitä frekventimpi sana on, sitä helpommalta se tuntuu. Sanan tunnukset eivät enää näytä oudoilta ja tuntemattomilta, koska edes potentiaaliseen sanavarastoon kuuluva sana ei tunnu enää kovin kompleksiselta. Seuraavassa kuvaan frekvenssi-käsitettä ja pohdin, miksi se on tutkimukseni kannalta tärkeä ilmiö.

2.1.3. Verbien frekvenssi

Ihmiset muistavat yleensä paremmin verbejä kuin pronomineja (Vänkässäri 2001 Korpela, Kortejärvi & Tavin 2001: 1 mukaan). Hänen teoriansa mukaan tämä johtuu siitä, että verbejä käytetään enemmän suomen kielessä sekä siitä, että pronominit ovat lyhyitä kun taas verbit ovat monitavuisia (Vänkässäri 1999, Korpela, Kortejärvi & Tavin 2001:1

mukaan). Verbien ja pronominiin vertailuun keskenään voi kuitenkin suhtautua kriittisesti, sillä verbien ja pronominiin semanttinen ero sanaluokkina on suuri. Verbi itsestään sisältää jonkun semanttisen merkityksen, pronomini taas vain viittaa johonkin sanaan, joka vaatii määrittämistä. Pronomini ei voi olla lauseessa irrallisena sanana ilman substantiivisia tai toista määrittämistä vaativaa sanaluokkaa.

Verbejä on taas sanakirjalekseemeissä⁸ vähemmän kuin nomineja. Verbien osalta verbityyppifrekvenssi on erotettava sanafrekvenssistä.

Seuraavasta asetelmasta 11 ilmenevät erityyppisten verbien määrät (verbityyppifrekvenssi) Suomen kielen perussanakirjassa. (ISK 2004: 105.)

Asetelma 11. Verbien taivutustyyppien lekseemimäärät Perussanakirjassa

<i>Kertoa</i> - tyyppi (1. verbityyppi)		<i>Tulla</i> - tyyppi (3. verbityyppi)	
<i>O, U</i>	kertoa, kysyä 2228	<i>le</i>	tulla, opiskella 1329
<i>i</i>	etsiä, miettiä 402	<i>se</i>	nousta, puraista 272
<i>e</i>	lukea, potea 31	<i>kse</i>	juosta, piestä, syöstä 3
<i>A</i>	nukahtaa, elättää 2714, huutaa: huusi 318, ajaa: ajoi 51, yltää: ylsi ~ ylti 7, kaartaa: kaartoi ~ kaarsi 3	<i>ne, re</i>	mennä, panna, purra, surra, pierrä 5
n. 5700 kpl		n. 1600 kpl	
<i>Saada</i> - tyyppi (2. verbityyppi)		<i>Hypätä</i> - tyyppi (4., 5. ja 6. verbityypit)	
<i>Oi</i>	valikoida 681	<i>AA</i>	hypätä, hakata 885
<i>Oi ~ Oitse</i>	luennoida 49	<i>UA, OA, eA</i>	haluta, kadota, katketa 170
Yksitavuiset	saada, voida 15	<i>iA</i>	hävitä, pehmitä 12
		<i>Häiritä</i> - tyyppi	49
		<i>Paeta</i> - tyyppi	143
n. 750 kpl		n. 1300 kpl	

Lekseemimäärältään suurin on *kertoa*-taivutustyyppi eli yksivartaloiset lyhyeen vokaaliin päättyvät verbit: noin 5700 sanakirjalekseemiä. Näissä erityisen suuria ryhmiä ovat *ttA*- ja *U*-vartaloiset verbit kuten *kiehuttaa* ja *kiehua*. *Tulla*-taivutustyyppissä suuria ryhmiä ovat *le*-verbit kuten *surffailla* ja (*A*)*ise*-verbit kuten *ilmaista* (yli 1300). Myös supistumaverbejä kuten *bodata* (yli 1100) ja *Oi*-vartaloisia verbejä kuten *priorisoida* (n.

⁸ Lekseemi on nimitys sanalle sanaston yksikkönä; lekseemi edustaa sanan eri esiintymiä.

700) on paljon. (ISK 2004: 105.) Tutkimukseni kannalta on huomioarvoista se, että *paeta*-tyypillä on myös aika iso frekvenssi. Lindgren (1998: 41) myös lisää tähän, että dominoivalla taivutustyyppillä eli perusverbeillä on suurin frekvenssi sekä tekstissä että sanastossa. *le-*, *ne-*, *ise-*, *itte-* ja *Oitte-* verbeillä on pienimmät tekstifrekvenssit, ja niillä on kaikilla pienempi tyyppi- kuin sanafrekvenssi. Yksitavuisilla verbeillä ja lyhyillä konsonanttivartaloisilla verbeillä on molemmilla pieni sanastofrekvenssi, mutta tyyppifrekvenssi on huomattavasti suurempi kuin sanafrekvenssi. Taivutustyyppin erilainen dynamiikka on näissä tapauksissa varmaankin yhteydessä siihen, kuinka paljon muodoista muistetaan ulkoa. Tavallisimpien verbien paradigmoissa on epäilemättä suhteellisen paljon muotoja, jotka muistetaan, kun taas *le-*, *ne-*, *ise-*, *itte-* ja *Oitte-* taivutustyyppit koostuvat verbeistä, joiden taivutusmuotoja enemmän tuotetaan kuin muistetaan. Lyhyisiin konsonanttivartaloisiin verbeihin kuuluu myös verbejä, joiden kohdalla on kysymys leksikaalistumisesta ainakin osassa taivutusmuotoja (verbit *olla*, *tehdä* ja *nähdä*). (Lindgren 1998: 41–42.) Supistumaverbit ovat frekvenssiltään perusverbejä ja kaksitavuisiakin perusverbejä pienempi ryhmä. Vaikka perusverbit ovat kuitenkin frekvenssiltään suurin ryhmä, ei se ole supistumaverbeihin nähden niin ylivoimaisessa asemassa kuin pieniin ryhmiin *muistella*, *aukaista*, *tarjeta*. (Lindgren 1998:43–44.)

Kaikissa tekstilajeissa tavallisimmat verbit ovat *olla* sekä kieltoverbi *ei*. Muita erittäin tavallisia verbejä ovat *tulla*, *tehdä*, *pitää*, *jäädä* ja *sanoa* sekä modaaliverbit *voida* ja *saada*. Verbit ovat avoin luokka, johon tulee jatkuvasti uusia sanoja, etenkin johdoksia. (ISK 2004: 437.)

Kuten olen maininnut luvussa 2.1.2., taivutustuloksiin vaikuttaa taivutusmallin kompleksisuus ja morfofonologisen vihjeen vahvuus. Oletettavasti taivutustuloksiin vaikuttaa myös taivutusmallin yleisyys. On odotuksenmukaista, että kielenoppija muistaa paremmin ja oppii sekä ymmärtämään että tuottamaan kielessä useammin esiintyviä sanoja ja rakenteita. Erittäin olennaista on kielellisten ilmiöiden laaja esiintymistaajuus toisen kielen omaksumisessa. (Kaivapalu 2005: 255.) Kaivapalun (2005: 255) mukaan vieraan kielen oppijoiden kosketus kohdekieleen on sattumanvaraisempaa, ja heidän tuotoksissaan heijastuu pikemmin oppikirjoissa ja opettajan puheessa esiintyvien sanojen ja rakenteiden frekvenssi. Yllä mainitun perusteella voi olettaa, että yleisemmin esiintyvät frekventit taivutusmallit tuottavat parempia tuloksia kuin harvemmin esiintyvät. Näin voi olettaa, että frekvenssi on yksi tärkeimmistä seikoista, jotka voivat vaikuttaa testin onnistumiseen. Mikäli verbin esiintymisfrekvenssi on korkea, opiskelija todennäköisesti muistaa verbin taivutusparadigman ja osaa itsekkin tuottaa tarvittavan muodon tai aina palauttaa verbin

annetusta muodosta sen infinitiivimuotoon. On kuitenkin otettava huomioon, että oppijan paradigma on usein vajannainen; joitakin muotoja muistetaan paremmin kuin toisia.

Seuraavassa käsittelen suomen kielen taajuussanakirjan verbien esiintymistiheyttä eli frekvenssiä. Tämä suomen kielen ensimmäinen yleinen taajuussanasto sisältää sanojen käytön taajuustietoja neljältä joukkoviestimien kielenkäytön alueelta: kaunokirjallisuuden kielestä, radiokielestä, lehtikielestä ja tietokirjallisuuden kielestä. Tiedot perustuvat 1960-luvulta kerättyyn aineistoon, jossa on 408 301 sanaesiintymää, n. 100 000 sananmuotoa ja 43 670 eri sanaa. Sadasta ensimmäisestä sanasta verbejä on eniten eli tasan neljännes. Niiden yhteisfrekvenssi on 11,5 % kaikkien sanojen frekvenssistä 408 301. (Saukkonen ym. 1979: 7-9.)

Yleisimmät verbit ilmaisevat yleensä ihmisen perustoimintoja, liikettä, aistihavaintoa tai psyykkistä tapahtumaa, tai sitten ne ovat eräänlaisia apuverbejä. Yleisin on *olla*, jonka valta-asemaan vaikuttaa ratkaisevasti käyttö aikamuotojen apuverbinä. Toisena on kieltoverbi *ei* ja kolmantena 'kykyä, mahdollisuutta' ilmaiseva *voida*. Seuraavana on *saada*, joka näyttää olevan puolet tärkeämpi kuin *antaa* - mikä on itsekeskeiselle ihmiselle hyvin ymmärrettävää. Liikettä ilmaisevista verbeistä yleisin on *tulla*, selvästi yleisempi kuin *mennä*. *Pitää* - verbin korkeaan asemaan vaikuttaa sen monimerkityksisyys. *Tehdä* samoin kuin *suorittaa* on hyvin laaja-alainen toimintaa ilmaiseva yleisverbi. Psykkisistä toiminnoista tärkein on kommunikointi, sen osoittaa verbi *sanoa*, johon liittyy myös *mainita* ja osittain myös *esittää*. Ne ovat tärkeimpiä *tietää*. Tärkein aistitoiminta on visuaalinen *nähdä* ja *katsoa*. Pääosa lopuista on suhteellisen konkreettisia erilaista operaatiota tarkoittavia sanoja: *käyttää*, *ottaa*, *tapahtua*, *käydä*, *jäädä*, *joutua*. (Saukkonen ym. 1979:9.)

Saukkosen mukaan, *voida* ja *saada* muodostavat apuverbinomaisina sellaisia rakenteita, jotka ovat tavallisimpia lehti- ja tietokirjateksteissä. Ei saa kuitenkaan unohtaa *saada*-verbin modaalista merkitystä. *Antaa* on erityisesti abstraktin merkityksensä ansiosta yleisin tietokirjallisuudessa. *Sanoa* karakterisoi radion kieltä. Suurtaajuisin tietokirjallisuuden verbi on *määrittää*. Saukkonen myös korostaa, että sanaston valinta rakentuu tekstilajin mukaan. (Saukkonen 1979:12.) Frekvenssisuhteet jakaantuvat yleensä kahteen hyvin eriluonteiseen ryhmään, kun pieni joukko lyhyitä verbejä on tekstissä kaikkein tavallisimpia ja pitkät verbit taas kuuluvat tekstissä harvinaisimpiin (Määttä & Laalon teoksessa Lindgren 1998: 43.)

Kaiken kaikkiaan mitä yleisempi sana on, sitä tärkeämpi se on viestinnässä ja ihmismielessä (Saukkonen 1979: 8).

Sanojen esiintymisfrekvenssi vaikuttaa hyvin paljon tietyn sanan muistamiseen. Tämä on oletettavasti suurin ero suomea toisena kielenä ja suomea vieraana kielenä opiskelevien välillä. Se johtuu siitä, että suomea toisena kielenä opiskelevien on todennäköisempää kuulla jokin harvinaisempi sana kohdekielen ympäristössä kuin suomea vieraana kielenä opiskelevien. Seuraavassa kuvaan morfofonologisia vaihteluja, jotka hankaloittavat sekä suomea toisena että vieraana kielenä opiskelevien suomen kielen oppimista.

2.2. Morfofonologiset vaihtelut

Olisi helppo muodostaa suomenkielisiä sanoja, jos kaikki päätteet mekaanisesti liitettäisiin toistensa perään. Mutta päätteiden liittäminen mutkistuu, koska usein liittäminen aiheuttaa äännevaihteluita vartalossa. (Karlsson 1982b:36). Äännevaihtelu on morfeeminsisäistä vaihtelua. Esim. *t* ja *s* vaihtelevat *pyytää*-verbin taivutuksessa: *pyytää+vät* : *pyys+ivät* : *pyytää+isin*. Äännevaihtelu riippuu äänne- tai muotoympäristöstä. Sitä osaa kieliopista, jossa kuvataan morfeemien äännevaihtelut, sanotaan morfofonologiaksi.

(<http://www.finnlectura.fi/verkko/esittely/sivu22.htm>, viitattu 22.3.2006).

Morfofonologinen vaihtelu tarkoittaa sitä, että morfeemiin kuuluvalla äännesegmentillä on erilaiset foneemiedustumat eri ympäristöissä. Morfofonologista vaihtelua ilmenee niin sanavartaloissa kuin suffikseissakin. Vartalonvaihtelua edustavat esim. tapaukset *pilli*: *pille-issä* ja *laskin*: *laskime-n*. Suffiksaalista vaihtelua taas on esim. etu- ja takavokaalin vaihtelu taivutustunnuksessa (-*ssA*) tai imperfektin (-*i ~ -si*). (ISK 2004:70.)

Karlssonin mukaan (Karlsson 1982a: 312) morfofonologisia sääntöjä on kahdenfunktioisia. Vartalonmuodostussäännöt eli VM - säännöt luovat perusmuodosta tai toisesta vartalosta vokaali- tai konsonanttivartaloita, esim. *kieli* – *kiel-* – *kiele-*, *ajatella* – *ajattele* – *ajattel-*. VM – säännöt määrittävät perusmuodon paradigman. Paradigmaan kuuluvat keskeisimmät vartalot, jotka ovat perusmuoto ja siitä johdetut (toiset) vokaali- ja konsonanttivartalot. Esim. *käsi*-sanon paradigma koostuu perusmuodosta *käsi*, vahvasta vokaalivartalosta *käte-* ja konsonanttivartalosta *kät-*. (Karlsson 1982a: 312.)

Tärkeimmät morfofonologiset vaihtelusäännöt eli MFV – säännöt ovat astevaihtelu ja suffiksaalisen *i*:n etiset vokaalinmuutossäännöt. Astevaihtelu luo heikon tai vahvan vartalon (kuten *luke*: *lue + n*, *synkkene*: *synke + tä*). (Karlsson 1982a: 312-313.) Astevaihtelua pidetään konsonanttien säännönmukaisina vaihteluina. Niitä tarkastelen seuraavassa luvussa. Muut konsonanttivaihtelut ovat usein sanakohtaisia tai muuten epäsäännöllisiä. Niihin keskityn luvussa 2.2.2.

2.2.1. Astevaihtelu

Historiallisesti suomen konsonanttien käyttäytymiselle sanan sisällä on ollut leimallista klusiilien (*p*, *t*, *k*) astevaihtelu. Tämä vaihtelu on monien historiallisten muutosten myötä osittain tyrehtynyt tai muuttunut morfologiseksi, mutta osittain se toimii vieläkin, mikä tekee muunkielisille suomen sanojen tunnistamisen ja hahmottamisen aika vaikeaksi. (Kieli ja sen kieliopit, 1994: 200). Vahvan ja heikon asteen vaihtelu on yleensä sidoksissa

seuraavan tavun laatuun siten, että vahva aste esiintyy avotavun edellä ja heikko aste umpitavun edellä. Tästä yleisperiaatteesta on kuitenkin monia poikkeuksia. Historiallisesti kvantitatiiviset vaihtelut ovat syntyneet osana samaa muutosta, jonka nykysuomalainen heijastuma normaali astevaihtelu on. Normaalin astevaihtelun esimerkki on seuraava: *muuttaa – muutan (tt-t)*. Näissä taivutustyypeissä astevaihtelusuhteet ovat restrukturoituneet ja heikot asteet ovat historiallisen ääntenmuutoksen lakattua vaikuttamasta astuneet perusmuotoihin. Alunperinhän lekseemeissä oli vain vahvoja asteita. Siksi on pakko puhua käänteisestä astevaihtelusta itsenäisenä, normaalista astevaihtelusta erillään olevana tyyppinä. (Karlsson 1982a:331).

Astevaihtelussa varioi klusiilin pituus (*laittaa: laitan*) tai laatu (*lähteä: lähdette*), yksinäisklusiili *k:n* tapauksessa sen mukanaolo (*lukea: luen*) (ISK 2004: 70).

Astevaihtelun sääntöihin kannattaa tutustua kielen opiskelun alkuvaiheessa, sillä sekä verbeissä että nomineissa esiintyy astevaihtelua. Kaikkien taipuvien sanaluokkien sanat voivat olla astevaihtelussa. Tämä on suhteellisen tavallinen ilmiö: taajuussanaston 1000 yleisimmästä sanasta vajaa kolmannes on astevaihtelusanoja. Eniten esiintyy *t:n* ja vähiten *p:n* astevaihtelua. Astevaihtelulla on kaksi toteutumaa: vahva aste ja heikko aste. (ISK 2004: 70).

Vahvaksi asteeksi nimitetään muotoa, johon astevaihtelusääntöjä sovelletaan, heikoksi asteeksi sitä, joka syntyy vaihtelun tuloksena. Eräissä tapauksissa vahvan ja heikon asteen suhteet ovat päinvastaiset. (Karlsson 1982b: 36). Silloin puhutaan käänteisestä astevaihtelusta. On muutamia taivutustyyppisiä, joissa heikko aste esiintyy jo verbin infinitiivimuodossa (perusmuodossa), vaikka tavallisesti verbin perusmuoto on vahvassa asteessa. Esimerkiksi *ajatella*-verbin infinitiivimuodossa on valmiiksi heikko aste ja taivutuksessa tulee vahva aste, *ajatella - ajatellen*. Käänteinen astevaihtelu tässä tapauksessa on *t-tt*. Normaali astevaihtelu on *tt-t*.

Astevaihtelun ulkopuolelle jää kuitenkin erilaisia tapausryhmiä. Ensinnäkin niissä on kaksitavuisia sanoja, joissa on yksinäisklusiili vokaalien välissä. Nämä ovat yleensä nuorta sanastoa: lainasanoja, uudissanoja, slangisanoja tai nimiä. Esimerkiksi *k:n* astevaihtelun ulkopuolelle jääneitä sanoja ovat mm. *muki, eka, naku* tai nimiä: Riku, Jouko, Marko, jne. *P:n* astevaihtelun ulkopuolisia sanoja ovat mm. mopo, pupu, söpö tai nimiä Virpi, Sirpa, jne. *T:n* astevaihtelun ulkopuolisia sanoja ovat mm. *auto, paraati* tai nimiä Heta, Outi jne. (ISK 2004: 72–74.)

Seuraavassa tarkastelen tarkemmin normaalia ja käänteistä astevaihtelua.

2.2.1.1. Normaali astevaihtelu

Normaalin astevaihtelun suunta on vahvasta asteesta heikkoon; tämä on astevaihtelun historiallisesti alkuperäinen muoto. Voi erottaa kaksi normaalin astevaihtelun lajia, joiden yhteinen nimittäjä on ”heikentyminen” vasemmalla olevan segmentin ollessa soinnillinen ja tiettyjen suffiksien seuratussa. (Karlsson 1982a: 324.) Kvantitatiivinen astevaihtelu tarkoittaa geminaattaklusiilien *kk*, *tt* ja *pp* vaihtelua vastaavien yksinäisklusiilien *k*, *t* ja *p* kanssa sanavartalon viimeisellä tavunrajalla (*nukkua*: *nukun*). Kvalitatiivinen astevaihtelu tarkoittaa klusiilien *k*, *t* ja *p* vaihtelua samassa paikassa ääntyvän soinnillisen konsonantin kanssa sanavartalon viimeisellä tavunrajalla (*huveta*: *hupenee*). Klusiilin *k*:n astevaihteluparina ei monissa sanoissa ole mitään äännettä (*näky*: *näyn*).

(http://www.kotus.fi/cgi-bin/julk1/termit.cgi?h_id=kBCGFAJFA, viitattu 22.3.2006.)

Seuraavassa esittelen normaalin astevaihtelun mahdollisuuksia.

Asetelma 5. Normaaliastevaihtelun tyyppejä (ISK 2004: 73.)

Astevaihtelutyyppi	Esimerkki
pp: p	hyppiä: hypin
tt: t	saattaa: saatan
kk: k	liikkua: liikun
mp: mm	empiä: emmin
nt: nn	myöntää: myönnän
nk: ng	tunkea: tungen
lp: lv	halpa: halvan (nomini)
lt: ll	yltää: yllän
lk: l	pelko: pelon (nomini)
lk: lj	kulkea: kuljen
rp: rv	turpa: turvan (nomini)
rt: rr	kertoa: kerron
rk: r	korko: koron (nomini)
rk: rj	kärki: kärjen (nomini)
ht: hd	lähteä: lähden
hk: h	pyyhkiä: pyyhin
hk: hj	-
p: v	viipyä: viivyn
t: d	pitää: pidän

k: -	hakea: <u>haen</u>
k: v	suku: <u>suvun</u>

Verbeissä persoonapäätte yleensä ratkaisee astevaihtelun. Tämän lisäksi verbeissä sovelletaan astevaihtelusääntöjä aina ennen passiivin päätettä sekä imperatiivin yksikön 2. persoonassa että kielteisessä preesensin indikatiivissa. Mutta astevaihtelusääntöjä ei voi soveltaa, jos välissä on konditionaalin **-isi-** tai potentiaalin **-ne-** päätte. Sanotaan siis esimerkiksi *kerroin*, mutta *kertoisin* ja *kertonen*. (Karlsson 1982b: 42.)

Lapsen kielen omaksumisesta saatava todistusaineisto osoittaa, että lapset usein yleistävät vahvan asteen heikon tilalle, esim. *kertomme* ”kerromme” (Bowerman 1973: 231, Kauppinen 1977: 187–188 Karlssonin 1982a: 330 mukaan). Vahva aste opitaan yleensä ensin, ja heikon asteen oppiminen vaatii muutoksia tai lisäyksiä entiseen kielioppiin. (Karlsson 1982a: 330.) Kun puhutaan normaalista astevaihtelusta, suomen kielen oppijatkin oppivat ensin vahva-asteisen muodon, koska tämän he näkevät sanakirjassa ja opettaja antaa yleensä ensin sanan perusmuodon opittavaksi.

2.2.1.2. Käänteinen astevaihtelu

Käänteinen astevaihtelu tarkoittaa klusiilien kvantitatiivista tai kvalitatiivista vaihtelua sanavartalon viimeisellä tavunrajalla silloin, kun sanan perusmuoto on heikko- ja taivutusvartalo vahva-asteinen (http://www.kotus.fi/cgi-bin/julk1/termit.cgi?h_id=kBCGDJIIG, viitattu 22.3.2006). Käänteisessä astevaihtelussa perusmuoto on heikkoasteinen (esim. *ajatella*, *hypätä*). Näissä taivutustyypeissä astevaihtelusuhteet ovat restrukturoituneet ja heikot asteet ovat historiallisen äänne muutoksen lakattua vaikuttamasta astuneet perusmuotoihin eli leksikkoon. (Karlsson 1982a: 331.) Käänteisen astevaihtelun verbeillä heikkoasteinen on passiivi (*hypätään*, *hypättiin*, *hypätty*), potentiaali (*hypännee*), monikon ja 3. persoonan imperatiivi (*hypätkää*, *hypätköön*) sekä NUT-partisiippi (*hypännyt*).

Seuraavassa esittelen käänteisen astevaihtelun mahdollisuuksia.

Asetelma 6. Käänteisen astevaihtelun tyyppejä (ISK 2004: 73.)

Astevaihtelutyyppi	Esimerkki
p: pp	tampata: tamppaan
t: tt	mitata: mittaan
k: kk	kurkata: kurkkaan
mm: mp	kammata: kampaan

nn: nt	rynnätä: ryntään
ng: nk	hangata: hankaan
lv: lp	kelvata: kelpaan
ll: lt	vallata: valtaan
l: lk	hylätä: hylkään
lj: lk	palje: palkeet (nomini)
rv: rp	tarve: tarpeet (nomini)
rr: rt	verrata: vertaan
r: rk	perata: perkaan
rj: rk	tarjeta: tarkenen
hd: ht	kehdata: kehtaan
h: hk	uhata: uhkaan
v: p	levätä: lepään
d: t	kohdata: kohtaan
-: k	maata: makaan
v: k	-
hj: hk	rohjeta: rohkenen

Asetelmassa 6 esitetyt verbiesimerkit ovat melkein kaikki supistumaverbejä eli neljännen verbityypin verbejä. Supistumaverbiksi kutsutaan verbityyppiä, jonka vokaalivartalon lopussa on pitkä vokaali tai *A*-loppuinen vokaaliyhtymä ja konsonanttivartalon lopussa on *-t-*, esim. *hyppää-*: *hypät-*. Käänteinen astevaihtelu esiintyy kuitenkin muissakin verbityypeissä, esim. *ajatella*: *ajattelen*, *tarjeta*: *tarkenen*.

2.2.2. Muut äännevaihtelut

Äännevaihtelu on morfeeminsisäistä vaihtelua. Muita kuin luvussa 2.2.1. esitettyjä astevaihteluita kutsutaan epäsäännöllisiksi vaihteluiksi. Esimerkiksi *i* ja *e* vaihtelevat *saari*-sanana taivutusmuodoissa: *saari*: *saare+n*: *saare+ssa*. Samoin esimerkiksi *t* ja *s* vaihtelevat *pyytää*-verbin taivutuksessa: *pyytää*+*vät*: *pyys+ivät*: *pyytää+isin*. Äännevaihtelu ilmenee samaa alkuperää olevissa ilmauksissa ja riippuu äänne- tai muoto-ympäristöstä. (<http://www.finnlectura.fi/verkko/esittely/sivu22.htm>, viitattu 22.3.2006.) Sitä ilmenee niin sanavartaloissa kuin suffikseissakin. Vartalon vaihtelua edustavat esimerkiksi tapaukset *pilli*: *pille-issä* ja *laskin*: *laskime-n*. Suffiksaalista vaihtelua taas on esimerkiksi etu- ja

takavokaalin vaihtelu taivutustunnuksessa (-ssA) tai imperfektin tunnusten vaihtelu (-i ~ -si). (ISK 2004: 70.)

Johdinten edellä sanavartalossa esiintyy jonkin verran enemmän morfofonologista vaihtelua kuin taivutustunnuksen edellä: johtimen aiheuttamat vartalonloppuiset vokaalinmuutokset voivat koskea muitakin kuin vokaaleja *a*, *ä*, *e* ja *i*, ja vartalonmuutoksia aiheuttavissa johtimissa on muitakin kuin *i*-vokaalilla alkavia. Yleisesti ottaen johtimet aiheuttavat vartalovokaalin vaihtelua epäsäännöllisemmin kuin taivutustunnukset. (ISK 2004: 70.) Seuraavassa käsitelen sanavartalon fonologista vaihtelua sanan taivutusmuodoissa, tarkastelen mm. vartalonloppuista vokaalivaihtelua taivutustunnuksen edellä.

2.2.2.1. Vartalonloppuiset vokaalivaihtelut

i:n etiset vokaalinmuutokset ovat astevaihtelusääntöjen jälkeen morfofonologisten vaihtelusääntöjen toiseksi tärkein ryhmä. Vokaalinmuutossääntöjen alaisia ovat kaikki pitkät vokaalit ja diftongit sekä yksinkertaiset konsonantin tai tavurajan jälkeiset vokaalit. (Karlsson 1982a: 337.) Vartalon tavuluku vaikuttaa vaihteluun.

Sanavartalon lopussa voi esiintyä suffiksien liittymisen vaikutuksesta äännevaihtelua lyhyissä vokaaleissa *a*, *ä*, *e* ja *i* sekä pitkissä vokaaleissa ja diftongeissa. Verbeissä muutoksia vartalon loppuvokaalissa aiheuttaa etenkin imperfektin *i*-tunnus sekä konditionaalinen tunnus *-isi-*. Seuraavassa tarkastelen vaihtelun A: ~ - tapauksia.

Vartalonloppuinen lyhyt vokaali *a*, *ä* joko katoaa tai muuttuu *o-* *ö-* vokaaliksi imperfektin *i*-tunnuksen edellä sen mukaan, onko ensi tavussa pyöreä (*u* tai *o*) tai lavea vokaali (*a*, *e* tai *i*). Kun ensi tavussa on pyöreä vokaali *u* tai *o*, vartalon loppuvokaali jää pois *i*-suffiksin edeltä. Jos taas ensi tavussa on lavea vokaali *a*, *e* tai *i*, vartalon loppuvokaali edustuu *i*:n edellä *o*:na. Jos ensi tavussa on diftongi, joka sisältää pyöreän vokaalin, vartalonvaihtelun kannalta määräävä on diftongin alkukomponentti: *u-* tai *o-* alkuisen diftongin jäljessä vartalon loppuvokaali katoaa (*soitta-*: *soitt-i*), mutta *a-*, *e-* tai *i-* alkuisen jäljessä se edustuu *o*:na (*laula-* : *laulo-i*). Jos vartalon loppuvokaalina on *ä*, se katoaa aina imperfektin tunnuksen edeltä. (ISK 2004: 75.) Seuraavasta asetelmasta näkyy ko. vaihtelutyypin esimerkkejä.

Asetelma 7. Vaihtelu A: O ~ - (ISK 2004: 76.)

Vaihtelutyyppi	Verbiesimerkit
a: -	sula-: sul-i muutta-: muutt-i

	soitta-: soitt-i
a: o	aja-: ajo-i saatta-: saatto-i laula-: laulo-i
ä: -	elä-: el-i kylvä-: kylv-i

Monitavuisten A-vartaloisten verbien vartalovokaali katoaa aina imperfektin tunnuksen edellä, esim. *kannatta-: kannatt-i*.

Seuraavassa käsittelen vartalovokaalimuutoksia konditionaalissa. Verbin vartalovokaali A säilyy *isi-* tunnuksen edellä (*anta-isi*). Pitkään AA-vokaaliin päättyvissä supistumaverbien vartaloissa vokaali lyhenee (*hyppä-isi*), muissa supistumavartaloissa lopun vokaaliyhtymä säilyy konditionaalinn tunnuksen edellä (*rupea-isi, katoa-isi-t*). Puhutussa kielessä loppuvokaali voi kadota *eA*, *OA* ja *UA*-loppuisista supistumavartaloista, jolloin vartalon lopussa on vain vokaaliyhtymän alkukomponentti (*rupe-is, kato-isi-t*). (ISK 2004: 77.) Asetelma 8 näyttää vokaalivaihteluja verbin konditionaalissa.

Asetelma 8. Vaihtelu A: A (~ -) verbien konditionaalissa (ISK 2004: 78.)

Vaihtelutyyppi	Verbiesimerkit (a)a-vartalot	Verbiesimerkit (ä)ä-vartalot
A: A	aja-: aja-isi kannatta-: kannatta-isi	elä-: elä-isi käsittä-: käsittä-isi
Supistumaverbi: A: - A: A ~ - A: A	hakkaa-: hakka-isi lohkea-: lohkea-isi (puhek.) lohke-is(i) kutia-: kutia-isi	pelkää-: pelkä-isi repeä-: repeä-isi (puhek.) repe-is(i) selviä-: selviä-isi

Verbin supistumavartalo lyhenee imperfektin *si-* tunnuksen edellä, esim. *hyppää-: hyppä-si, rupea-: rupe-si*. Diftongi lyhenee suffiksaalisen *i:n* edellä siten, että jäljelle jää diftongin jälkikomponentti, esim. *syö-: söi: söisi, vie-: vei: veisi*. *i-* loppuisten diftongien loppu *-i* lankeaa yhteen suffiksin *i:n* kanssa, esim. *ui- :u=i- : u=i=si-*, *metelöi-: metelö=i- : metelö=i=si-*. (ISK 2004: 80.)

Vaihtelua *A*: *e* ja *i*: *e* esiintyy passiivimuodossa. Verbivartalon lyhyttä loppuvokaalia *A* vastaa passiivissa *e*. Asetelmasta 9 näkyy tätä tapausta koskevia esimerkkejä. (ISK 2004: 78.)

Asetelma 9. Vaihtelu *A*:*e* passiivissa (ISK 2004: 78.)

Vaihtelutyyppe	Esimerkkiverbit: passiivi
A: e	huuta-: huude-taan elä-: ele-tty kannatta-: kannate-ttiin

Verbeissä vaihtelua *i*: *e* esiintyy kaksitavuisissa *e*-vartaloissa: niiden vokaalivartaloissa E-infinitiiveissä on vartalon lopussa *i* (*luke*-: *luki-en*, *päte*-: *päti-essä*). Sama koskee *e*-vartaloisista verbeistä johdettuja *jA*- tekijännimiä, esim. *luki-ja*. (ISK 2004: 79.)

Vaihteluissa *e*: - ja *VV*: *V* verbien lyhyt vartalonloppuinen *e* katoaa imperfektin *i*-tunnuksen ja konditionaalin *i*-alkuisen tunnuksen edeltä (ks. alla asetelma 10).

Asetelma 10. Vaihtelu *e*: - (ISK 2004: 79.)

Vartalo	Imperfekti	Konditionaali
luke-	luk-i	luk-isi
tule-	tul-i	tul-isi
nouse-	nous-i	nous-isi
häiritse-	häirits-i	häirits-isi
pimene-	pimen-i	pimen-isi

2.2.2.2. *ti* ~ *si* – konsonanttivaihtelut

ti ~ *si* – sääntöä kutsutaan assibilaatioksi. Nykysuomen assibilaatio on morfofonologinen ilmiö, jonka ala on restrukturoitumisten jälkeen kaventunut muiden kuin supistumaverbien imperfektiin, esimerkiksi *pyytä*: *pyys* + *i*, *murta*: *murs* + *i*. Assibilaatio tapahtuu suurin piirtein samoissa morfologisissa konteksteissa kuin vokaalimuutokset, eli verbaaliassibilaatio mm. *i*-imperfektissä. (Karlsson 1982a: 343.)

Sellaiset verbit, joiden aktiivin imperfektissä esiintyy *ti* ~ *si* – vaihtelua, voidaan jakaa vartalotyypin mukaan neljään ryhmään. Jokaisen ryhmän verbien vahvan vokaalivartalon loppuvokaalia edeltää *t*, jonka edellä on vokaali tai jokin konsonanteista *l*, *r* ja *n* (sekä *h* verbissä *lähteä*). Nämä neljä ryhmää ovat:

1. kaksitavuiset *e*-vartalot
2. kolmi- ja useampitavuiset *a*-, *ä*-vartalot
3. ensi tavultaan kolmimoraiset⁹ *a*-, *ä*-vartaloiset kaksitavut
4. ensi tavultaan kaksimoraiset¹⁰ *a*-, *ä*-vartaloiset kaksitavut. (Laalo 1988:6.)

Kaksitavuisista *a*-, *ä*-vartaloista jäävät *ti* ~ *si* – vaihtelun ulkopuolelle siis sellaiset, joiden ensi tavu on yksimorainen eli lyhyeen vokaaliin loppuva tavu.

Mainituista ryhmistä ensimmäiseen kuuluu vain muutamia verbejä, joista tärkeimmät ovat *lähteä* ja *tuntea*. Verbi *lähteä* on ainoa *e*-vartalo, josta tavataan yleiskielessä sekä *ti*- että *si*- imperfektiä (*lähti* ~ *läksi*). Verbi *tuntea* on samaa CVCTV – tyyppiä kuin *a*-, *ä*-vartalot *lentää* ja *murtaa*, ja niiden tapaan se on yleiskielessä *si*- imperfektin kannalla. Lisäksi *e*-vartaloiden ryhmään kuuluu viisi sellaista, joiden ensi tavu on lyhyt: *kutea*, *kyteä*, *potea*, *päteä* ja *syteä*. Kaikki viisi ovat muuten täysin *ti*- imperfektin kannalla, mutta *potea*-verbin imperfektissä esiintyy – tai on ainakin esiintynyt – tavallisen *poti*-variantin lisäksi myös murteellinen *posi*-variantti.

Toisen ryhmän verbit, kolmi- ja useampitavuiset *a*-, *ä*-vartalot, ovat enimmäkseen varsin selkeitä johdoksia. Tällaisia verbejä ovat *kumartaa*, *oivaltaa*, *oksentaa*, *parantaa* ja *uskaltaa*. (Laalo 1988: 6-7.) Tämä ryhmä on varsin tärkeä tutkimukseni kannalta, koska yksi testiverbeistäni on verbi *uskaltaa*. Kaikkiaan toiseen ryhmään kuuluu useita satoja verbejä, ja uusia siihen syntyy yhä, sillä tämä johdostyyppi on edelleen produktiivi. Kolmi- ja useampitavuisien *a*-, *ä*-vartaloiden edustus on varsin yhdenmukainen. Nämä verbit ovat normaalissa yleiskielessä niin johdonmukaisesti *si*- imperfektin kannalla, että *ti*- imperfektiä voi pitää murteellisuutena tai satunnaisena lipsahduksena.

Kaksitavuiset *a*-, *ä*-vartalot ovat edellisiä ryhmiä kiintoisampia siksi, että vaihtelun monimuotoisuus ilmenee selvemmin juuri tässä ryhmässä: osa verbeistä on yksinomaan *ti*- imperfektin ja osa *si*- imperfektin kannalla. Imperfektimuotojen *ti* ~ *si*-vaihtelun kannalta tärkeä kaksitavuisien *a*-, *ä*-vartaloiden ryhmitys perustuu ensi tavun pituuteen. Sellaisten verbien imperfektissä, joiden ensi tavu on kolmimorainen eli konsonanttiloppuinen ja vokaaliainekseltaan pitkä, vallitsee yleiskielessä *si*-variantti. Ensi tavultaan yksimoraiset taas ovat *ti*- imperfektin kannalla. Osassa verbeistä taas molempien varianttien käyttö tuntuu mahdolliselta, mutta variantit eivät ole täysin tasavertaisia kuin muutaman verbin imperfektimuodoissa. (Laalo 1988: 7-8.)

⁹ Tavu, joka loppuu vokaalin jälkeisellä samaan tavuun kuuluvalla konsonantilla.

¹⁰ Pitkään vokaaliin tai diftongiin loppuva tavu.

Ensivaltuaan yksimoraiset CVCV- tyyppiset vartalot ovat *potea*-verbiä lukuun ottamatta täysin *ti*-imperfektin kannalla, esim. *piti-*, *veti-* tyyppinen malli. (Laalo 1988:8–9.)

3. AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1. Testin laatiminen ja testiverbit

Olen toteuttanut tutkimuksen tutkimuslomakkeen avulla (ks. liite 1), jonka tavoitteena on selvittää, miten hyvin edistyneet suomen kielen oppijat pystyvät palauttamaan annetut (tuntemattomat ja tutut) verbit infinitiivimuotoon.

Verbit valitsin sillä perusteella, että oletin osan verbeistä olevan vieraita kohderyhmälle; osa verbiryhmästä voi taas olla hyvin tuttuja, mutta silti vaikeita ja tietenkin jotkut verbit ovat tuttuja. Kaiken kaikkiaan verbejä on viisikymmentä. Laitoin verbit järjestykseen sen mukaan, että ensin tulevat "helpot" verbit. Kriteerinä "helppoon" verbiryhmään käytin sitä, että sanoissa ei ole hankalaa morfofonologista vaihtelua. Se tarkoittaa sitä, että verbien vartaloissa ei ole astevaihtelua, varsinkaan käännteistä. Mutta näissä verbeissä voi silti olla joko vokaali- tai satunnaisia konsonanttivaihteluja. Hypoteesini mukaan astevaihtelu on yksi syy, miksi voi olla hankalaa palauttaa annettu verbimuoto infinitiiviin. Ensimmäistä "helppoa" ryhmää määrittää ensinnäkin se, että siihen ryhmään kuuluvissa verbeissä ei ole astevaihtelua. Tämän ryhmän avulla haluan saada selville, pitääkö hypoteesini paikkaansa vai ei.

Seuraavana tulee verbiryhmä, josta löytyy kaikenlaisia astevaihtelutyyppejä, paitsi käännteistä astevaihtelua, sillä pidän sitä vaikeimpana. Pyrin löytämään verbejä, joissa esiintyy jokin astevaihtelutyyppi. Verbivariantteja halusin rikastaa lisäämällä jopa harvinaisia astevaihtelumahdollisuuksia.

Viimeinen verbiryhmä on kaikista hankalin, eli sinne otin mukaan pelkästään verbejä, joissa on käännteinen astevaihtelu. Päätin, että en sekoita kaikkia näitä verbiryhmiä keskenään, sillä halusin verbien tulevan vaikeusjärjestyksessä. Silloin testiä aloittaessa ensimmäinen verbiryhmä voi opiskelijasta tuntua helpommalta ja se herättäisi motivaatiota. Ensimmäinen "helppo" verbiryhmä tavallaan valmistaa opiskelijat varsinaiseen tehtävään, ponnistelua vaativaan viimeiseen verbiryhmään, vaikka en katso kahta ensimmäistäkään verbiryhmää täysin ongelmattomiksi. Testiin en ottanut mukaan liian montaa vierasta verbiä, sillä tehtävä on mielestäni muutenkin työläs ja ponnistusta vaativa. Kunkin verbiryhmän sisällä verbien järjestys on sattumanvarainen.

Vieraat verbit pyrin määrittelemään sen mukaan, ovatko kyseiset verbit tuttuja minulle vai ei. Tämä kriteeri ei ole tietenkään ainoa mahdollinen, sillä informantti voi hyvinkin olla minua edistyneempi tai heikompi. Itse olisin halunnut kokeilla omaa taitoani suorittamalla tämän testin. Testiä laatiessani ajattelin suomi toisena ja vieraana kielenä (s2)-opiskelijaa. Minua kiinnostaisi saada selville, miten minä selviytyisin tehtävästä, sillä verbiä valitessani ikään kuin kysyin itseltäni, onko se s2 -opiskelijan näkökulmasta hankala vai suhteellisen helppo. Osaako hän tämän verbin? Näkeekö s2-opiskelija tässä käänteistä astevaihtelua? Huomioon otettavaa on myös se, että kyseessä ovat edistyneet suomen kielen oppijat, jotka ovat opiskelleet suomea ehkä vuosia. Testilomakkeessa pyysin kirjoittamaan verbien merkityksen venäjäksi, sillä näin halusin tarkistaa, osaako informantti ko. verbin ja tuntee ko. verbin merkityksen. Sillä lailla pyrin saamaan selville, vaikuttaako verbin tuttuus sen infinitiivimuotoon palauttamisen onnistumiseen.

3.2. Koehenkilöt, aineiston kerääminen ja testitilanne

Kaikki informanttini olivat venäjänkielisiä. Keräsin aineistoa sekä Suomessa että Venäjällä. Varsinainen tutkittava ryhmäni oli Suomessa, mutta vertailun vuoksi suoritin tutkimusta myös Venäjällä. Täten pystyin vertailemaan tuloksia sekä päättämään, miten mm. kohdekielen ympäristö vaikuttaa kielen oppimiseen. Suomessa asuvat informantit olivat Jyväskylän yliopistossa opiskelevia venäläisiä, osa heistä on inkerinsuomalaisia paluumuuttajia. Heitä oli yhdeksän henkilöä, mukaan lukien pari venäläistä informanttia, jotka eivät asu Suomessa, mutta olivat monesti Suomessa vaihdossa sekä olivat kotimaassaan hyvin edistyneitä suomen kielen opiskelijoita. Laskin heidätkin tähän ryhmään. Yksi heistä oli tutkimukseni aineiston keräilyaikana Suomessa vaihdossa. Tässä yhteydessä mainitsen, että enemmistö informanteistani oli kieliaineiden yliopisto-opiskelijoita, mikä lisää vaatimuksia heille. Odotukseni heidän kielitaitonsa ja metalingvistisen tietonsa osalta ovat korkeampia kuin lingvistiikkaan tutustumattomien kielitiedot. Oletan heidän menestyvän testissä suurin piirtein samalla tavoin kuin muutkin osallistujat. Hekin olivat kieliaineiden opiskelijoita, mutta opiskelivat Venäjällä. Muut tähän ryhmään kuuluvat informanttini opiskelivat Jyväskylän yliopistossa joko venäjän tai suomen kielen laitoksella. Testitilannetta olin itse valvonut ja aikaa pyrin rajoittamaan, sillä kyseessä olivat edistyneet suomen kielen oppijat. En järjestänyt yhtä testitilaisuutta kaikille informanteilleni, vaan informantit tekivät testiä, kun tavattiin joko yliopistolla tai vapaa-aikanamme. Parille informantille jouduin lähettämään testin sähköpostitse, sillä he eivät olleet silloin Jyväskylässä. Olimme kuitenkin sopineet, että he eivät käytä sanakirjaa,

mutta testiin käytetystä ajasta ei tarvinnut huolehtia. Tunnen nämä informantit sen verran hyvin, että pystyn luottamaan heihin.

Venäjällä suoritin tutkimusta Pietarin Herzenin yliopistossa. Tutkimukseen osallistui 16 henkilöä. He opiskelivat kaikki kieliaineita ja opiskelivat yliopistossa suomen kieltä. Käsitykseni mukaan heidän suomen kielen taitonsa vastasi suurin piirtein keskitasoa. Kolme lomaketta jouduin karsimaan pois aineistosta, koska vastaukset olivat irrelevantteja sillä perusteella, että joko koehenkilö ei ymmärtänyt testitehtävää ja palautti testilomakkeen tyhjänä tai kirjoitti täysin järjettömiä vastauksia. Sain siis aineistoksi tästä ryhmästä 13 lomaketta analysoitavaksi. Itse en käynyt paikalla, enkä osallistunut mitenkään testitilanteeseen. Testin suorittamisessa minua auttoi entinen opettajani, nykyisin Herzenin yliopistossa suomen kieltä opettava Olga Milovidova. Hän on myös opiskellut Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksella ja kirjoittanut muutama vuosi sitten lisensiaatin työn. Kerroin opettajalleni testitilanteen säännöistä, mm. siitä, että sanakirjaa ei saa käyttää ja testilannetta on tarkasti valvottava. Sovimme hänen kanssaan, että aikaa ei rajoiteta ja testiä saa tehdä rauhassa koko oppitunnin ajan.

4. TULOKSET JA ANALYYSI

4.1. Testitulokset yleisesti

Seuraavassa analysoin saatuja testituloksia monesta eri näkökulmasta. Pohdin, miten suomea toisena ja suomea vieraana kielenä opiskelevien tulokset eroavat, vaikuttavatko verbin tuttuus ja morfofonologinen kompleksisuus vai verbin esiintymisfrekvenssi eniten testituloksiin. Esittelen ensin testitulokset yleisesti ja sitten tarkastelen kutakin näkökulmaa erikseen.

Mitään verbiä ei osattu sataprosenttisesti, eikä testissä ollut yhtään verbiä, jota kukaan ei olisi osannut. Parhaiten osattiin verbit *pelata* ja *julkaista*. 95,4 % testiin osallistuneista osasi palauttaa nämä verbit oikeaan muotoon. Huonoiten osattiin verbi *loitota*, sain 13,6 % oikeita vastauksia. Informantti, joka menestyi testissä parhaiten, löytyy suomea toisena kielenä opiskelevien joukosta. Hän osasi palauttaa 94 % kysytyistä verbeistä niiden infinitiivimuotoihin. Paras tulos suomea vieraana kielenä opiskelevilla informanteilla oli 80 %. Huonoin tulos suomea toisena kielenä opiskelevilla informanteilla oli noin puolet oikein, 52 %. Huonoin tulos suomea vieraana kielenä opiskelevilla informanteilla oli 36 %.

4.1.1. Testitulosten tarkastelu verbiryhmittäin

Seuraavassa esitän kolme taulukkoa verbiryhmittäin. Taulukko 1.1 näyttää ensimmäisen ryhmäni testiverbit, jotka eivät sisällä astevaihtelua. Ensimmäinen sarake viittaa aina testissä annettuun verbimuotoon, toinen oikeaan infinitiiviin, kolmas ja neljäs prosenttilukuihin opiskelumaan mukaan.

Taulukko 1.1. ”Helppoimmat” verbit eli testiverbit, jotka eivät sisällä astevaihtelua

Annettu muoto	Infinitiivimuoto	Suomea toisena kielenä opiskelevat		Suomea vieraana kielenä opiskelevat	
		oikein, %	väärin, %	oikein, %	väärin, %
rakastunutkaan	rakastua	66,6	33,4	92,3	7,7
repäiskää	repäistä	77,7	22,3	53,8	46,2
hillitsemättäkään	hillitä	66,6	33,4	76,9	23,1
julkaisseet	julkaista	100	0	92,3	7,7
lyötyämme	lyödä	44,4	55,6	30,7	69,3
maistelkoonpa	maistella	77,7	22,3	84,6	15,4
(ei) puitu	puida	55,5	44,5	30,7	69,3
jalostettiin	jalostaa	88,8	11,2	92,3	7,7
laskettuansa	laskea	66,6	33,4	76,9	23,1
naisivat	naida	77,7	22,3	53,8	46,2
kiisteltäessä	kiistellä	88,8	11,2	84,6	15,4
pelattu	pelata	88,8	11,2	92,3	7,7
veivät	viedä	100	0	76,9	23,1
rukoiltuani	rukoilla	77,7	22,3	76,9	23,1
huononi	huonota	44,4	55,6	15,3	84,7
haravoiden	haravoida	100	0	76,9	23,1
ansainnevatkin	ansaita	88,8	11,2	53,8	46,2
Keskimääräinen prosenttiluku, %		77,1	22,9	68,3	31,7

Kuten näkyy taulukosta 1.1., ensimmäinen verbiryhmä ei ollut kovin helppo suomea toisena eikä vieraana kielenä opiskeleville. Oletin, että se ei tuota ollenkaan ongelmia. Pienehkö ero informanttiryhmieni välillä kuitenkin näkyy: suomea toisena kielenä opiskelevat menestyivät vähän paremmin kuin suomea vieraana kielenä opiskelevat. Mutta miksi kumpikaan informanttiryhmä ei menestynyt paremmin testissä? Eniten ongelmia aiheuttivat verbit *huonota* annetussa muodossa *huononi*, *lyödä* - *lyötyämme* ja *puida* - *(ei) puitu*. Kummallekin informanttiryhmälle nämä verbit olivat hankalia.

Kuten todettiin, tämän ryhmän vaikeimmaksi verbiksi osoittautui verbi *huonota*. Annettu muoto oli *huononi* (indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona). Annettu muoto ei ollut kompleksisuuden puolesta käsitykseni mukaan kovin hankalaa. Kuten näkyy taulukosta 10 liitteessä 4, jotkin annetut infinitiivit ovat aivan epäloogisia. Kolme henkilöä

päätyi väärään infinitiiviin *huonontaa*. Ketjua taaksepäin rakentamalla huomattaisiin, että *huonontaa* infinitiivin indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoonan muoto olisi *huononsi* eikä *huononi*. Kaksi henkilöä päätyi väärään **huonoo*-infinitiiviin. Tämän väärän äännejonon indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoonan muoto olisi **huonoin* eikä *huononi*. Annettu muoto ei mielestäni ole kovin kompleksinen, eli tässä tapauksessa hankala kuudennen verbityypin kompleksisuus vaikutti onnistumiseen.

Kuten näkyy virheistä (ks. taulukko 10, liite 4) monet informantit päätyivät väärään *lyötyä* infinitiiviin oikean *lyödä* infinitiivin sijaan. Annettu muoto oli *lyötyämme* (passiivin II partisiipin partitiivimuoto, ks. taulukko 11 liite 5). Tämä verbimuoto oli luultavasti tuntematon informanteille, sillä 3. persoonan monikon tunnuksen poistamalla saamme väärän *lyötyä* infinitiivin. Ketjua taaksepäin rakentamalla tietysti voi huomata, että jos ruvettaisiin taivuttamaan väärää *lyötyä* infinitiivisiä, saataisiin 3. persoonan monikon tunnuksen lisäämällä **lyödymme* verbimuodon eikä *lyötyämme*. Ainakin ensimmäiselle verbityypille tyypillinen A-pääte jäisi taivutuksessa joka tapauksessa pois ja siinä tapauksessa *lyötyämme* verbin infinitiiviksi ei olisi voinut tulla informanttien antama väärä infinitiivi *lyötyä*. Jos kuitenkin haluttaisiin säilyttää *lyötyä*-vartalo, niin infinitiiviksi olisi pitänyt tulla supistumaverbi, jonka vartalo päättyy aina diftongiin tai pitkään vokaaliin. Siinä tapauksessa mahdollinen infinitiivi olisi neljännen verbityypin verbi **lyödytä* tai **lyötytä*. Yksi informantti päätyikin väärään *lyötytä* infinitiiviin (ks. taulukko 10 liite 4). Tässä tapauksessa luulen, että annetun muodon hankaluus/tuntemattomuus tuotti eniten ongelmia. Näyttää siltä, että joillekin informanteille tämä muoto ei ole tuttu.

Sama tendenssi näkyy kolmanneksi eniten virheitä tuottaneessa verbissä *puida*. Annettu muoto oli *(ei) puitu* (passiivin II partisiipin kielteinen muoto, ks. taulukko 11, liite 5). Taulukosta 10, liite 4 näkyy, että kolme informanttia päätyi väärään *puittua* äännejonoon. Jos verbiä ei tunneta, tämä virhe on minusta looginen. Informantti ajatteli verbiä ensimmäisen verbityypin verbiksi, joka päättyy A-päätteeseen. Informantti myös otti huomioon mahdolliset astevaihtelut, tässä tapauksessa kvantitatiivinen normaaliastevaihtelu *tt-t* olisi voinut olla mahdollinen. Tästä voi päätellä, että verbin tuntemattomuus ja verbimuodon hankaluus tuottivat ongelmia.

Esitetyissä verbeissä ei ole minkäänlaista astevaihtelua, mutta silti verbit osoittautuvat vaikeiksi. Tämän perusteella voi päätellä, että ongelma ei ole astevaihteluissa tai ainakaan astevaihtelu ei tuota eniten ongelmia. Kustakin verbistä riippuen ongelma johtuu joko verbin tuntemattomuudesta, verbimuodon kompleksisuudesta tai hankalasta verbityypistä.

Seuraavassa esitän taulukon, jossa on normaalin astevaihtelun sisältäviä verbejä.

Taulukko 1.2. Vaikeudeltaan keskivertaiset eli normaalin astevaihtelun sisältävät verbit

Annettu muoto	Infinitiivimuoto	Suomea toisena kielenä opiskelevat		Suomea vieraana kielenä opiskelevat	
		oikein, %	väärin, %	oikein, %	väärin, %
turvauduttaisiin	turvautua	77,7	22,3	23,0	77,0
onnuitko	ontua	77,7	22,3	46,1	53,9
hiljentämällä	hiljentää	44,4	55,6	69,2	31,8
alettuaan	alkaa	44,4	55,6	30,7	69,3
lopetettaisiin	lopettaa	88,8	11,2	92,3	7,7
vetämällähän	vetää	77,7	22,3	30,7	69,3
antaudutte	antautua	100	0	84,6	15,4
(ei) kuljeta	kulkea	100	0	69,2	30,8
hellittääksenne	hellittää	66,6	33,4	76,9	23,1
puistattava	puistattaa	11,1	88,9	38,4	61,6
kokoonnuttava	kokoontua	77,7	22,3	69,2	30,8
luovutaan	luopua	44,4	55,6	23,0	77,0
huutakoot	huutaa	88,8	11,2	84,6	15,4
ongitko	onkia	88,8	11,2	69,2	30,8
poljitte	polkea	44,4	55,6	30,7	69,3
uskalsimmeko	uskaltaa	66,6	33,4	38,4	61,6
Keskimääräinen prosenttiluku, %		68,7	31,3	54,5	45,5

Tämä verbiryhmä, joka sisältää normaalia astevaihtelua, on hypoteesini mukaan vaikeudeltaan keskivertainen. Taulukko 1.2. osoittaaakin, että tämä verbiryhmä tuotti enemmän ongelmia kuin edellinen. Tämän verbiryhmän hankalimmat verbit ovat *turvautua*, annetussa muodossa *turvauduttaisiin*, *alkaa - alettuaan*, *vetää – vetämällähän*, *puistattaa – puistattava*, *luopua – luovutaan*, *polkea – poljitte* ja *uskaltaa – uskalsimmeko*. Pienehkö ero näkyy informanttiryhmien vastausten välillä, vaikka joitakin verbejä suomea vieraana kielenä opiskelevat osaavat paremmin kuin suomea toisena kielenä opiskelevat.

Turvautua verbi näyttää olevan hankala ainakin suomea vieraana kielenä opiskeleville. Annettu muoto oli *turvauduttaisiin* (konditionaalinen preesensin passiivi). Kuten näkyy taulukosta 10, liite 4, ainakin kolme informanttia päätyi väärään **turvauduttaa* äännejonoon. Tämä päätös olisi looginen, jos informantit sekoittivat konditionaalinen preesensin passiivin konditionaalinen preesensin aktiivin kanssa, jonka tunnus on *-isi*. *Turvauduttaisiin* muoto päättyy *-isiin*, eli lopussa on kaksi *ii*:ta, mitä ei voi olla konditionaalinen preesensin aktiivissa. Siinä mielessä tämä väärä **turvauduttaa* äännejono on epälooginen. Ketjua taaksepäin taas rakentamalla, olisi mahdollista paljastaa löydetyn **turvauduttaa* äännejonon konditionaalinen preesensin passiivin muotoa. Siinä tapauksessa se muoto olisi **turvaudutettaisiin* eikä *turvauduttaisiin*.

Alkaa-verbin pitäisi olla hyvin tuttu kaikille informanteille korkean esiintymisfrekvenssin takia, mutta epäodotuksenmukaisesti se tuotti paljon vääriä vastauksia. Annettu verbimuoto oli *alettuaan* (passiivin II partisiipin partitiivimuoto). Saattaa olla, että partisiippimuodot ovat ylivoimaisia ainakin suomea vieraana kielenä opiskeleville. Informanttieni tarjoamat infinitiivit ovat epäloogisia. Kolme henkilöä kirjoitti väärän *aleta*-infinitiivin oikean *alkaa* sijaan. *Aleta*-verbin frekvenssi on paljon pienempi kuin *alkaa*-verbin esiintymisfrekvenssi, mutta silti moni päätyi vaikeampaan kuudennen verbityypin *aleta*-verbiin. Verbien sekoittaminen johtunee siitä, että *aleta*-verbin vartalo päättyy *e*-vokaaliin. Harvat huomasivat *alkaa*-verbissä *a-e* vokaalivaihtelua (ks. taulukko 12, liite 5). Tässä tapauksessa kyse on läheisistä paradigmoista, joissa on päällekkäisiä muotoja.

Samantyyppinen tendenssi näkyy verbeissä *vetää* ja *puistattaa* (ks. taulukot 10 ja 11, liitteet 4 ja 5).

Keskityn seuraavassa verbiin *luopua*. Annettu muoto oli *luovutaan* (indikatiivin preesensin passiivi, ks. taulukko 11 liite 5). Paitsi että verbi on frekvenssin takia hyvin usein esillä oleva, myös annettu muoto oli mielestäni hyvin yksinkertainen. Kysyin jälkikäteen joiltakin informanteistani, miksi heidän mielestään tämä verbi osoittautui hankalaksi. Moni sekoitti tämän verbin verbiin *luovuttaa* ja jotkut myös verbiin *luottaa*. Seitsemän henkilöä kirjoitti infinitiiviksi verbin *luovuttaa*. Ketjua taaksepäin taas rakentamalla helposti paljastuisi, että verbin *luovuttaa* indikatiivin preesensin passiivi on *luovutetaan* eikä *luovutaan*. Verbityyppi ja annettu verbimuoto ovat yksinkertaisia, joten luultavasti kyse on huolimattomuudesta. Voi kuitenkin myös ajatella, että verbi on ollut tuntematon informanteille ja täten aiheutti ongelmia.

Polkea-verbi tuotti vääriä vastauksia molemmalle informanttiryhmälle. Annettu muoto oli *poljitte* (indikatiivin imperfektin monikon 2. persoona, ks. taulukko 11, liite 5). Tärkeä oli tässä verbissä muistaa vokaalivaihtelua *e-i* (ks. taulukko 12, liite 5).

Uskaltaa-verbi toi eniten virheitä suomea vieraana kielenä opiskeleville. Moni informantti päätyi vääriin infinitiiveihin *uskalla* ja *uskalta*. Molemmat mielestäni johtuvat huolimattomuudesta. Kokemukseni mukaan monet ajattelevat *uskaltaa*-verbin paradigmaan kuuluvan *uskalla*-muodon verbin infinitiiviksi. Sitä paitsi melko kaikki informantit kirjoittivat *uskaltaa*-verbin venäjänkielisen merkityksen. Korkean esiintymisfrekvenssin takia tämän verbin voi kuulla arkitilanteissa ja/tai nähdä kirjallisuudessa.

Seuraavassa tarkastelen taulukkoa 1.3. joka käsittelee käänteistä astevaihtelua sisältäviä verbejä. Tämä verbiryhmä on hypoteesini mukaan vaikein.

Taulukko 1.3. Vaikein verbiryhmä eli käänteisen astevaihtelun sisältävät verbit

Annettu muoto	Infinitiivimuoto	Suomea toisena kielenä opiskelevat		Suomea vieraana kielenä opiskelevat	
		oikein, %	väärin, %	oikein, %	väärin, %
viitannut	viitata	88,8	11,2	76,9	23,1
juoksentelisin	juoksennella	55,5	44,5	30,7	69,3
ruvetakseen	ruveta	100	0	76,9	23,1
rohkenemme	rohjeta	44,4	55,6	15,3	84,7
ompelen	ommella	88,8	11,2	53,8	46,2
hyppäämään	hypätä	77,7	22,3	53,8	46,2
hakkaa	hakata	100	0	53,8	46,2
paeten	paeta	77,7	22,3	30,7	69,3
konttaamassahan	kontata	77,7	22,3	15,3	84,7
kiipeän	kiivetä	77,7	22,3	30,7	69,3
kampaamasta	kammata	100	0	53,8	46,2
rahdata	rahdata	44,4	55,6	46,1	53,9
pelkäättehän	pelätä	100	0	61,5	38,5
veikkaisit	veikata	100	0	38,4	61,6
loitonnet	loitota	22,2	77,8	7,7	92,3
sakenee	saeta	66,6	33,4	30,7	69,3
siepatessanne	siepata	77,7	22,3	23,0	77,0
Keskimääräinen prosenttiluku, %		76,4	23,6	41,1	58,9

Tässä verbiryhmässä on suuri ero suomea toisena ja suomea vieraana kielenä opiskelevien välillä. Suomea toisena kielenä opiskelevat menestyivät tässä aika hyvin, ja tämä verbiryhmä ei näytä tuottavan heille vaikeuksia. Tilanne on aivan erilainen suomea vieraana kielenä opiskelevien vastauksissa. Tästä näkyy, että frekvenssillä on tärkeä tehtävä nimenomaan hankalien, kompleksisten verbien omaksumisessa. Helpon ryhmän osalta ei oppimisympäristön vaikutus ole yhtä suuri, sillä siellä sääntöjen soveltaminen toimii. Kun kyseeseen tulee vaikeampi verbiryhmä, oppimisympäristöllä näyttää olevan suuri merkitys. Kieltä joudutaan käyttämään aktiivisemmin ja kielellistä syötöstä saadaan muulloinkin kuin luokkahuoneessa. Jos säännöt ovat mutkikkaita, tarvitaan tueksi analogia.

Koska ero on niin suuri, joudun käsittelemään informanttiryhmien tulokset erikseen. Hypoteesini varmistui suomea vieraana kielenä opiskelijoiden osalta, sillä heille tämä verbiryhmä on tosiaan vaikein. Tästä voin päätellä, että verbit, jotka sisältävät käänteistä astevaihtelua, ovat osalle informanteistani vaikeimpia. Käsittelemän ensin suomea vieraana kielenä opiskelevien virheitä.

Hankalimmat verbit heille ovat: verbi *juoksennella* annetussa verbimuodossa *juoksentelisin, rohjeta – rohkenemme, paeta – paeten, kontata – konttaamassahan, rahdata – rahdata, veikata – veikkaisit, loitota – loitonnet, saeta – sakenee ja siepata – siepatessanne* (ks. näiden verbimuotojen morfologiset ilmiöt taulukosta 11 liite 5).

Ainakin verbien *juoksennella, rohjeta, veikata* ja *saeta* annetut muodot ovat yksinkertaisia. Testiä laatiessani myös ideana oli, että tämän hanakalan verbiryhmän verbimuotojen pitää olla yksinkertaisia, koska muutenkin verbit ovat vaikeita, niiden esiintymisfrekvenssi ei ole suuri ja ne kaikki sisältävät käänteistä astevaihtelua. Yhdeksän informanttia päätyi *juosta* ja *juoksentella* infinitiiveihin. Verbi *juoksennella* näyttää olevan tuttu informanteille, sillä annetut infinitiivit eivät ole järjettömiä. *Juosta* verbi oli annettu mielestäni huolimattomuudesta, sillä jo verbin pituudesta ja tavujen määrästä voi päätellä, että kyseessä ei voi olla näin lyhyt sana. **Juoksentella* äännejonossa näkyy *juoksennella* verbi, ainoaksi ongelmaksi osoittautuu astevaihteluvirhe.

Rohjeta ja *saeta* verbien annetut muodot ovat myös suhteellisen helppoja (indikatiivin preesensin monikon 1. persoonana ja indikatiivin preesensin yksikön 3. persoonana). Virheiden syyksi luulen verbien tuntemattomuutta ja kuudennen verbityypin hankaluutta. *Loitota*-verbi osoittautui vaikeaksi verbityypin hankaluuden sekä verbimuodon kompleksisuuden vuoksi (potentiaali). Tämän verbin esiintymisfrekvenssi on myös pieni.

Melkein kaikki yllä mainituista verbeistä ovat joko supistumaverbejä (*kontata, rahdata, veikata ja siepata*) tai kuudennen verbityypin verbejä (*rohjeta, paeta, loitota ja saeta*) mikä myös vaikeuttaa testiä. Kaikki kaikkiaan tämän verbiryhmän ongelmaksi osoittautui verbien hanakala verbityyppi. Suomea vieraana kielenä opiskelevat tuskin törmäävät näihin verbeihin opiskelunsa aikana. Heidän on myös mahdotonta kuulla näitä verbejä autenttisissa tilanteissa. Ainoa mahdollisuus on kuulla niitä heidän suomen kielen opettajaltaan tai nähdä oppikirjoissa. Harvat näistä verbeistä voi nähdä oppikirjoissa, sillä nämä verbit ja niiden hankalat muodot, joissa he olivat annettu testissä, voi aina korvata helpoimmilla verbeillä, jotka tunnetaan. Vaikeat verbimuodot voi käytännössä myös korvata helpommilla, jotka oli käsitelty ja menty aiemmin läpi opettajan kanssa. Tämä on oikeastaan ainoa, mikä erottelee suomea vieraana kielenä opiskelevia suomea toisena kielenä opiskelevista. Seuraavassa käsittelen suomea toisena kielenä opiskelevien tuloksia.

Suomea toisena kielenä opiskelevat menestyivät paljon paremmin. Tätä selittää se, että näitä harvemmin oppikirjoissa esiintyviä verbejä heillä on saattanut olla mahdollisuus kuulla autenttisissa tilanteissa ja näin oppia tuntemaan niitä. Eniten virheitä tuottaneet

verbit ovat: *rohjeta, rahdata ja loitota*. *Rahdata* verbi oli ainoa tässä testissä, joka oli jo annettu sen 1. infinitiivissä. Monet päättyivät **rahdata** äännejonoon, koska käsittivät annetun muodon imperatiiviksi, niin kuin esim. *hakkaa* (imperatiivi) - *hakata*. Tämä virhe on kuitenkin looginen.

Tämän analyysin perusteella voi päätellä, että morfofonologisten ilmiöiden lisäksi myös opiskelumaa vaikuttaa tuloksiin.

4.2. Vastausten verbikohtainen analyysi

Olen jakanut kaikki vastaukseksi saamani ”infinitiivit” neljään eri taulukkoon, taulukot 2.1, 2.2, 2.3 ja 2.4.

Taulukko 2.1 Fonotaktisesti voi olla verbin infinitiivi, mutta tällaista infinitiivimuotoa ei ole suomessa

Annettu verbimuoto	Fonotaktisesti voi olla verbin inf., mutta tällaista infinitiivimuotoa ei ole suomessa (informanttien antamat vastaukset)
repäiskää	revätä
viitannut	viitaa
viitannut	viittaa
lyötyämme	lyötyä
lyötyämme	löyttää
lyötyämme	lyötää
lyötyämme	lyötytä
(ei) puitu	puittua
(ei) puitu	puitua
laskettuansa	laskettua
naisivat	naisia
naisivat	naista
naisivat	nautia
pelattu	pelattua
rukoiltuani	rukoiltua
huononi	huonoa
haravoiden	haravoita
ansainnevatkin	ansaintaa
ansainnevatkin	ansaintea
turvauduttaisiin	turvauta
turvauduttaisiin	turvauduttaa
onnuitko	onnua
alettuaan	alettaa
alettuaan	alenna
alettuaan	alettua
vetämällähän	vedetä
vetämällähän	vettää
puistattava	puistata

puistattava	puista
kokoonnuttava	kokoonnuttaa
luovutaan	luotaa
luovutaan	luovuta
luovutaan	luovua
huutakoot	huudata
huutakoot	huuttaa
ongitko	ongita
ongitko	onkea
ongitko	onnia
poljitte	polkia
poljitte	poljeta
poljitte	poljaa
uskalsimmeko	uskalsia
ruvetakseen	ruvettaa
ruvetakseen	rupea
rohkenemme	rohkea
rohkenemme	rohketa
ompelen	ommea
ompelen	ompella
hyppäämään	hyppää
hakkaa	hakkaa
paeten	pakea
paeten	paettaa
konttaamassahan	konttaa
kiipeän	kiipetä
kiipeän	kiippeä
kiipeän	kiipeä
rahdata	rahdattaa
pelkättehän	pelkätä
veikkaisit	veikkaista
loitonneet	loidota
loitonneet	loitoa
sakenee	sajeta
sakenee	sakea
siepatessanne	siepattaa
siepatessanne	sievata

Taulukossa 2.1 ovat ne äännejonot, jotka fonotaktisesti voisivat olla verbin infinitiivejä, mutta kyseinen infinitiivi ei esiinny suomen kielessä. Tällaisia vastauksia on 44,8 % kaikista koehenkilöiden vääristä vastauksista. Tähän taulukkoon kuuluvat kaikki äännejonot, jotka tavalla tai toisella muistattavat suomalaisten verbien infinitiivejä (esim. *revätä*, *luovuta*). Tarkistin mahdolliset vaihtoehdot Suomen kielen käännteissanakirjan avulla.

Taulukko 2.2 koostuu äännejonoista, jotka eivät fonotaktisesti voi olla verbien infinitiivejä (esim. *lyö*, *maistelko*). Tässä taulukossa on järjettömiä muotoja, joiden

perusteella voisi ajatella, että koehenkilö ei pysty tunnistamaan fonotaktisesti oikeata suomen verbiä tai koehenkilö hallitsee puutteellisesti suomalaisen verbijärjestelmän.

Taulukko 2.2 Fonotaktisesti ei voi olla verbin infinitiivi

Annettu verbimuoto	Fonotaktisesti ei voi olla verbin inf. (informanttien antamat vastaukset)
lyötyämme	lyö
lyötyämme	lyötyää
hillitsemättäkään	hillitsemäättä
hillitsemättäkään	hillitseä
huononi	huono
huononi	huononna
huononi	huononua
maistelkoonpa	maistelko
maistelkoonpa	maistea
ansainnevatkin	ansainnetta
turvauduttaisiin	turvaudutta
turvauduttaisiin	turvaudua
onnuitko	onnuitta
(ei) puitu	puidua
jalostettiin	jalosta
hiljentämällä	hiljentä
hiljentämällä	hiljentäälyä
lopetettaisiin	lopetta
lopetettaisiin	lopetetta
puistattava	puistatta
kokoonnuttava	kokoonnutta
laskettuansa	laskettuansaa
poljitte	poljitta
uskalsimmeko	uskalta
uslasimmeko	uskalla
alettuaan	alea
alettuaan	aletta
rohkenemme	rohkenta
rohkenemme	rohkenna
rohkenemme	rohkenea
vetämällähän	vetämää
vetämällähän	vetämällä
paeten	paetta
paeten	paketaa
paeten	paetea
rahdata	rahdatta
pelkäätehän	pelkäätte
sakenee	sakenta
sakenee	saenta
sakenee	sakenna
siepatessanne	siepa
luovutaan	louvua
poljitte	poljea
poljitte	poljeda

juoksentelisin	juoksentella
hyppäämään	hyppätä
konttaamassahan	konttamaa
kiipeän	kiipeää
kampaamasta	kampaa
veikkaisit	veikkaita
loitonnet	loito
loitonnet	loittota
loitonnet	loitontella
loitonnet	loitonta
loitonnet	loitonna
sakenee	sakenesta
siepatessanne	siepatea

Tämä taulukko osoittaa, että 39,3 % kaikista koehenkilöiden vääristä vastauksista on epäloogisia ja mahdottomia verbien infinitiivejä. Se tarkoittaa sitä, että koehenkilöt eivät pystyneet edes erottamaan säännönmukaista ja epäsäännönmukaista suomen verbin infinitiiviä. Tarkoittaako se kenties sitä, että koehenkilöt eivät hallitse suomen verbien perusjakoa? Kuten näkyy taulukoista 2.1, 2.2 ja 2.3 aika monet virheet ovat astevaihteluvirheitä, johtamista koskevia virheitä, sekä muuten suomen fonotaksiin liittyviä tai vain verbin tuntemattomuudesta johtuvia hankaluuksia.

Taulukkoon 2.3 kuuluvat taas verbit, jotka ovat olemassa suomen kielessä eli koehenkilöt löysivät aivan oikein verbin infinitiivin. Nämä verbit kuuluvat kysyttävän verbin kanssa samaan merkityskenttään ja niillä on sama kanta, mutta ne poikkeavat kuitenkin etsimistäni infinitiiveistä joko johtimien tai muiden osien perusteella. Tällaisia vastauksia on 11 % kaikista vääristä vastauksista. Taulukko 2.3 näyttää samaan merkityskenttään kuuluvia verbejä, mutta ne eivät ole ne, jotka testissä pyydettiin löytämään.

Taulukko 2.3 Kysyttävän verbin kanssa samaan merkityskenttään kuuluvat verbit

Annettu verbimuoto	Samaan merkityskenttään kuuluva verbi, mutta ei ole se, jonka pyydettiin löytämään (informanttien antamat vastaukset)
rakastunutkaan	rakastaa
repäiskää	repiä
maistelkoonpa	maistaa
laskettuansa	laskeutua
huononi	huonontua
huononi	huonontaa
hiljentämällä	hiljetä
hiljentämällä	hiljentyä
alettuaan	aloittaa

alettuaan	aleta
alettuaan	antaa
hellittääksenne	hellitä
juoksentelisin	juosta
hyppäämään	hyppiä
loitonnet	loitontaa
kampaamasta	kampata

Koska yleensä suomessa on transitiivista ja intransitiivista merkitystä varten eri verbit, joilla voi olla sama kantaosa, koehenkilöt ehkä vain sekoittivat johtimet (esimerkiksi *rakastaa - rakastua*). Semanttisesti läheiset verbit *hypätä* ja *hyppiä* voivat tuottaa myös sekaannusta.

Taulukkoon 2.4 valitsin verbit, jotka ovat olemassa olevia infinitiivejä, mutta kuuluvat eri merkityskenttään (esim. *lyödä - löytää*). Tällaisia vastauksia on 4,8 % kaikista vääristä vastauksista.

Taulukko 2.4 Eri merkityskenttään kuuluvat verbit

Annettu verbimuoto	Eri merkityskenttään kuuluva verbi (informanttien antamat vastaukset)
lyötyämme	löytää
hillitsemättäkään	hallita
lyötyämme	löytyä
veivät	veivata
luovutaan	luovuttaa
hakkaa	hakea
paeten	pakata

Tätä ilmiötä selittää enimmäkseen se, että verbit muistuttavat äänteellisesti toisiaan (esim. *hillitä - hallita*, *veikata - veivata*, *paeta - pakata*). Taulukoissa 2.3 ja 2.4 käsiteltävät ilmiöt eivät ole tutkimukseni kannalta tärkeitä, joten keskityn jatkossa vain taulukoissa 2.1 ja 2.2 käsiteltäviin ilmiöihin.

Aineistoni analyysin perusteella voin siis todeta, että virheisiin ja väärin päätöksiin johtavat pääasiassa seuraavat tekijät:

- verbin tuttuus/tuntemattomuus
- verbin frekvenssi
- esitetyn verbimuodon kompleksisuus
- eri verbiparadigmojen osittainen päällekkäisyys

Seuraavassa pohdiskelen näitä ”häiritseviä” tekijöitä. Eniten virheitä aiheuttaa epäilemättä verbin tuntemattomuus, vaikka verbimuoto olisikin helppo. Koehenkilöt

kokivat hankalimmaksi verbiksi verbin *huonota*, joka on minunkin mielestäni hyvin vaikea ja voi jopa edistyneellä tasolla oleville olla tuntematon. Suomalaisillekin tämä verbi ja varsinkin annetussa muodossa on outo. Sain vain kuusi oikeata vastausta (27,3 %). Mutta verbin muoto oli hyvin yksinkertainen, eli indikatiivin imperfektin yksikön 3. persoona – *huononi*. Taulukko 11 (ks. liite 5) kertoo koeverbeihini sisältyvistä morfologisista ilmiöistä. Sieltä löytyvät tiedot jokaisesta morfologisesta ilmiöstä, jota oli vähintään kerran käytetty verbimuotojen muodostamisessa. Koehenkilöt olisivat voineet lähteä liikkeelle ajattelemalla, että -ne, -ni - päätteet ovat mahdollisia vain kuudennessa verbityypissä, joten tämä tehtävä oli suhteellisen helppo.

Tavallisesti kun emme tiedä tiettyä sanaa, emme osaa taivuttaa sitä. Joskus kuitenkin opittujen analogisten mallien soveltaminen auttaa myös vieraiden sanojen taivuttamisessa. Aina voi aivan kuin piirtää analogiaa mielessä ja verrata tätä tuntematonta sanaa samantyyppiseen, samankaltaiseen tai edes samannäköiseen sanaan, joka on jo ennalta tuttu. Todellisen ja potentiaalisen sanavarastoteorian mukaan (ks. luku 1), vierasta verbiä voi tulkita ja ymmärtää tai muodostaa minkä tahansa muodon, jos osaa¹¹ samaan ryhmään kuuluvan sanan. Aineistostani löytyy muutama sellainen tapaus. Esimerkiksi *hellittää*-verbin osasi palauttamaan sen infinitiiviin¹³ informanttia, vaikka he eivät tunteneet¹² sitä verbiä. Verbin *ontua* osasi 10 informanttia, verbin *puida* 8 informanttia. Kokonaisen listan verbeistä, jotka informantit osasivat palauttamaan infinitiiveihin, mutta eivät tunteneet näitä verbejä, saa nähdä taulukosta 9 liitteessä 3.

4.2.3. Verbien analyysi verbityypeittäin

Seuraavassa esitän taulukon, jossa näkyy verbien jako verbityypeittäin. Testiin olen ottanut ensimmäisen, toisen, kolmannen, neljännen, viidennen ja kuudennen verbityypin verbejä. Taulukosta 4 näkyy, että parhaiten osataan kolmannen verbityypin verbejä, vaikka joukosta löytyy myös kaksi verbiä (*juoksennella* ja *ommella*), jotka sisältävät käänteistä astevaihtelua. Taulukosta 3 näkyvät kaikki testiin otetut verbit verbityypeittäin.

Taulukko 3. Verbien jako verbityypeittäin

Verbityypit					
I	II	III	IV	V	VI
19	5	7	12	2	5
rakastua	puida	repäistä	viitata	ansaita	rohjeta
jalostaa	naida	julkaista	pelata	hillitä	loitota

¹¹ Osaamisella tarkoitan sitä, että informantti osaa taivuttaa verbin.

¹² Tuntemisella tarkoitan tässä sitä, että informantti ei tunne verbin merkitystä. Informantti ei kirjoittanut venäjänkielistä verbin merkitystä.

laskea	viedä	maistella	ruveta		saeta
turvautua	haravoida	kiistellä	hypätä		paeta
ontua	lyödä	rukoilla	hakata		huonota
hiljentää		juoksennella	kontata		
alkaa		ommella	kiivetä		
lopettaa			kammata		
vetää			rahdata		
antautua			pelätä		
kulkea			veikata		
hellittää			siepata		
puistattaa					
kokoontua					
luopua					
huutaa					
onkia					
polkea					
uskaltaa					

Taulukosta 4 näkyy, että parhaiten osataan kolmannen verbityypin verbejä (74,0 % oikeata vastausta).

Taulukko 4. Verbien analyysi verbityypeittäin

Verbien tyypit	Verbien määrä tyypeittäin	Vastausten määrä tyypeittäin	Oikeiden vastausten määrä		Värien vastausten määrä	
			N	%	N	%
I	19	418	268	64,1	150	35,9
II	5	110	69	62,8	41	37,2
III	7	154	114	74,0	40	26,0
IV	12	264	175	66,3	89	33,7
V	2	44	29	66,0	15	34,0
VI	5	110	36	32,7	74	67,3

Laskenta näyttää, että huonoiten tullaan toimeen kuudennen verbityypin kanssa (vain 32,7 % oikeita vastauksia). Huomionarvoista on kuitenkin se, että kolmannen verbityypin verbeissä oli seitsemästä annetusta ainakin kaksi hankalaa käännteistä astevaihtelua sisältävää verbiä: *juoksennella - juoksentelisin* (45,4 % oikeita vastauksia) ja *ommella - ompelen* (63,6 % oikeita vastauksia). Molempien verbien pitäisi olla tuttuja koehenkilöille, koska ne kuuluvat taajuussanastoon ja verbimuodot ovat helppoja (konditionaalin preesensin yksikön 1. persoona ja indikatiivin preesensin yksikön 1. persoona). Yksi kolmannen verbityypin verbi on minun mielestäni täysin ongelmaton, sillä se ei sisällä minkäänlaista astevaihtelua ja se oli annettu suhteellisen yksinkertaisessa imperatiivin muodossa: *repäistä - repäiskää* (63,6 % oikeata vastausta).

Taulukosta 4 selviää myös, että koehenkilöt tuntevat samanvertaisesti ensimmäisen, toisen, neljännen ja viidennen tyyppien verbejä. Luulin kuitenkin ensimmäisen ryhmän verbien (verbit, joissa ei ole minkäänlaista astevaihtelua) tuovan kaikista vähiten ongelmia. Kävi kuitenkin ilmi, että se oli koehenkilöille yhtä vaikea kuin muutkin.

4.2.4. Astevaihteluanalyysi

Seuraavassa tarkastelen astevaihtelusta johtuvia virheitä. Taulukko 5 esittää astevaihteluvirheiden jakoa: normaalia ja käänteistä astevaihtelua edustavien virheiden määrää.

Taulukosta 5 näkyy, että normaalin astevaihtelun sisältävistä sanoista osataan 60,8 % ja käänteisen 54,0 %. Kumpaakaan ei osata täydellisesti. Tulos on kuitenkin hypoteesini mukainen: normaali astevaihtelu tuottaa vähemmän ongelmia kuin käänteinen.

Taulukko 5. Astevaihteluanalyysi

Astevaihtelu	Verbien määrä	Vastausten määrä	Oikeiden vastausten määrä		Väärin vastausten määrä	
			N	%	N	%
Normaali	16	352	214	60,8	138	39,2
Käänteinen	17	374	208	55,6	166	44,4

Kaikki liitteessä 5, taulukossa 12 esitetyt normaaliastevaihtelutyyppit aiheuttivat jossain määrin ongelmia. Katson ensin *p-v* vaihtelua, joka oli informanteille vaikeinta. *Luopua*-verbissä on normaali *p-v* vaihtelu, joka ei ole harvinainen. Vain 31,8 % osasi löytää oikean infinitiivin, muut päätyivät *luovuttaa*, *luotaa* infinitiiveihin ja muihin järjettömiin muotoihin (ks. taulukko 2, liite 2). Toiseksi suurin ongelma oli *k-0* vaihtelussa. Tätä ilmiötä edustaa *alkaa*-verbi, jonka osasivat vain 36,4 % koehenkilöistä (ks. taulukko 9, liite 3). *Alkaa*-verbi on yksi ensimmäisistä verbeistä, joihin törmätään suomen kielen opiskelun alkuvaiheessa. Seuraavaksi tulee *lt-ll* vaihtelu, jota edustaa *uskaltaa*-verbi. Sen tuntee 50 % koehenkilöistä. *Puistattaa*-verbi, jossa on *tt-t* vaihtelu, kuuluu tulosten perusteella huonoiten osattavien verbien joukkoon (27,3 % oikeita vastauksia). Testissä esiintynyt muoto *puistattava* (ensimmäisen partisiipin aktiivimuoto) on muodostamisen näkökulmasta aika monimutkainen. Koehenkilöt sekoittivat tämän muodon ensimmäisen partisiipin passiivimuodon kanssa, joka olisi *puistatettava*. Viimeiseksi mainitsen *lke-lje* vaihtelun. Olen laittanut testilomakkeeseen kaksi tällaista vaihtelua sisältävää verbiä: *kulkea* ja *polkea*. Mielenkiintoista on se, että *kulkea* verbin osasi 81,8 % koehenkilöistä ja *polkea* verbin vain 36,4 % (ks. taulukko 10, liite 4). Enemmistölle *polkea*-verbi on

tuntematon, mutta miksi he eivät osanneet sitä taivuttaa analogisesti *kulkea*-verbin kanssa, joka näyttää olevan helppo enemmistölle? Tässä tapauksessa analogisten mallien soveltaminen ei näytä toimivan, mutta toisaalta näiden verbien annetut muodot olivat aivan erilaisia (*poljitte, (ei) kuljeta*). Vartalot näyttävät kuitenkin melkein samankaltaisilta. Astevaihtelutyyppejä on myös samaa (*lk-lj*). Ongelman selittää minusta se, että näiden verbien frekvenssiluvut eroavat paljon toisistaan. *Kulkea*-verbi on paljon frekventimpi.

Kaikki taulukossa 12 (ks. liite 5) esitetyt käänteisen astevaihtelun mahdollisuudet ovat samanvertaisesti hankalia, eivätkä suuresti poikkea toisistaan.

Seuraavassa tarkastelen määrittelemiäni verbiryhmiä. Hypoteesini mukaan, ensimmäinen ryhmä, jossa ei ole ollenkaan astevaihtelua, olisi koehenkilöille heidän tasostaan riippumatta kaikista helpoin. Oletin, että toinen verbiryhmä, johon olen laittanut normaalin astevaihtelun sisältävät verbit, ja kolmas verbiryhmä, joka sisältää pelkästään käänteistä astevaihtelua, tuovat eniten ongelmia koehenkilöille ja virheitä aineistooni. Hypoteesini mukaan kolmannen verbiryhmän pitäisi olla kaikista hankalin. Alla oleva taulukko 6 näyttää tarkemmin astevaihteluvirheiden jaon. Virheitä esiintyy kaikissa verbiryhmissä, mutta hypoteesini mukaan eniten virheitä aiheutti kolmas verbiryhmä, jossa on käänteinen astevaihtelu.

Taulukko 6. Virheiden analyysi astevaihtelutyypeittäin

Verbit	Oikeat vastaukset (%)	Väärät vastaukset (%)
Ei sisällä astevaihtelua	72,7	27,3
Normaaliastevaihtelu	60,8	39,2
Käänteinen astevaihtelu	55,6	44,4

Verbit, jotka eivät sisällä minkäänlaista astevaihtelua ovat hypoteesini mukaan helpoimpia. Oikeita vastauksia on peräti 72,7 %, joka kertoo siitä, että koehenkilöt olivat omaksuneet niitä suhteellisen hyvin ja osasivat joissakin tapauksissa taivuttaa jopa tuntemattomiakin verbejä analogisesti tutun verbin mallin mukaan.

Normaali astevaihtelu koettiin toiseksi vaikeimmaksi vaihteluksi, sillä sain 60,8 % oikeita vastauksia. Vastaavasti käänteinen astevaihtelu on, kuten oletinkin, kaikista hankalin, eli 55,6 % oikeita vastauksia. On myönnettävä, että kumpaakaan astevaihtelutyypeistä ei osata huonosti. Kokonaisuudessa prosenttiluvut ovat aika korkeita, mitä tarkoittaa, että opiskelijat pystyvät erottamaan käänteisen astevaihtelun normaalista. He tunnistavat myös verbit, joissa ei ole minkäänlaista morfofonologista vaihtelua.

4.2.5. Verbien tuttuuden vaikutus testin tuloksiin

Seuraavassa pohdiskelen, miten verbin tuttuus tai tuntemattomuus vaikutti tuloksiin. Testilomakkeessa pyysin laittamaan verbin merkityksen venäjäksi, mikäli koehenkilö tunsi sen. Yksi koehenkilöni oli jostakin syystä kirjoittanut verbien merkitykset niiden verbien viereen, joiden infinitiivimuodoista hän oli varma. Se kenties tarkoittaa sitä, että nämä verbit hän tuntee, osaa taivuttaa ja on varma infinitiivin oikeellisuudesta. Hänen lomakkeessaan ei ollut virheitä, vaan tyhjiä rivejä. Hän ei ollut uskaltanut kokeilla tuntemattomien verbien infinitiivien palauttamista perusmuotoon.

Monet suomea vieraana kielenä opiskelevat kokeilivat avoimesti erilaisia infinitiivejä jopa silloin kun he eivät tunteneet verbiä eivätkä siksi olleet laittaneet sen merkitystä. Sen takia sain paljon epäloogisia infinitiivejä. Usein tuli oikeitakin vastauksia sitä huolimatta, että suomea vieraana kielenä oppivat eivät tunteneet verbejä, mutta silti pyrkivät löytämään infinitiivejä sananmuodostussääntöjen mukaan.

Suomea toisena kielenä opiskelevat opiskelijat lähestyivät tehtävää tietoisemmin. Jos he eivät osanneet tiettyä verbiä, sitten he tuskin laittoivat jonkun satunnaisen muodon, mieluummin jättivät rivin tyhjäksi. Tulokset ovat siis vaihtelevia. Yleiskuva selviää parhaiten prosenttiluvuista ja taulukoista 10 (ks. liite 4) ja 5.

Tärkeää on myös saada selville, pystyykö koehenkilöni palauttamaan kahdesta samankaltaisesta verbistä molemmat infinitiivimuotoon, vaikka tuntee vain toisen verbeistä. Koe-esimerkkinä ovat verbit taivutettuna: *hakkaa* ja *veikkaisit* (ks. tutkimuslomake, liite 1). Verbit *hakata* ja *veikata* ovat molemmat neljännen verbityypin verbejä ja molemmat sisältävät käänteistä astevaihtelua. Potentiaalisen sanavaraston teorian mukaan hypoteesini oli, että jos opiskelija tuntee jommankumman annetuista verbeistä, hän pystyy palauttamaan samankaltaisen tuntemattoman verbin analogisesti (sanamuodon tai sananmuototyypin yhtäläistävän vaikutuksen takia) infinitiivimuotoon. *Hakata* verbin osasi 72,7 % informanteista ja *veikata* verbin – 63,6 %. Suomea toisena kielenä opiskelevat yliopisto-opiskelijat osasivat sekä *hakata* että *veikata* verbit täydellisesti, en saanut yhtään väärää vastausta. Siitä voi päätellä, että joko potentiaalisen sanavaraston teoria toimii tai informantit tuntevat molemmat verbit.

Verbin osaamisella tarkoitan tässä sitä, että osaa palauttaa verbin annetusta muodosta sen infinitiivimuotoon. Tämän verbin merkitystä ei välttämättä tarvitse tietää. Tämä sana voi kuulua ihmisen potentiaaliseen sanavarastoon, eikä se välttämättä ole aktiivisessa käytössä.

Molemmat prosenttiluvut *hakata* ja *veikata* verbeistä ovat aika korkeita, mutta silti eroavat vähän toisistaan. Suomea vieraana kielenä opiskelevat yliopisto-opiskelijat (kolmetoista henkilöä) osaavat vähän paremmin verbin *hakata*: seitsemän oikeata vastausta kolmestatoista. Verbin *veikata* osaa viisi oppilasta kolmestatoista. Neljä oppilasta kolmestatoista osaa molemmat verbit. Neljä oppilasta osaa vain toisen verbin annetuista kahdesta; ja loput viisi oppilasta eivät osaa kumpaakaan verbeistä. Tämän perusteella voisin päätellä, että informantit eivät välttämättä toimineet potentiaalisen sanavarasto-teorian mukaan. Verbi voi joskus olla tuttu, mutta sen merkitystä ei tiedetä. Tämä verbi osataan silti taivuttaa. Toinen tapaus voi olla se, että verbi tunnetaan ja sen merkitys tiedetään, mutta annettu verbimuoto on niin vaikea, ettei verbiä pystytä palauttamaan infinitiivimuotoon. Verbien kompleksisuutta käsittelem seuraavassa alaluvussa.

4.2.6. Tulosten analyysi verbien frekvenssin näkökulmasta

Esitän analyysin alussa testiverbien frekvenssit taajuussanakirjan (Saukkonen ym.1979) mukaan. Tämä suomen kielen ensimmäinen yleinen taajuussanasto sisältää sanojen käytön taajuustietoja neljältä joukkoviestimien kielenkäytön alueelta: kaunokirjallisuuden kielestä, radiokielestä, lehtikielestä ja tietokirjallisuuden kielestä. Tiedot perustuvat 1960-luvulta kerättyyn aineistoon, jossa on 408 301 sanaesiintymää, n. 100 000 sananmuotoa ja 43 670 eri sanaa.

Taulukko 7. Testiverbien esiintymisfrekvenssi taajuussanakirjan mukaan

Testiverbien perusmuoto	Esiintymisfrekvenssi, N
rakastua	-
repäistä	3
hillitä	10
julkaista	72
lyödä	75
maistella	4
puida	8
jalostaa	8
laskea*	262
naida	-
kiistellä	4
pelata	55
viedä	216
rukoilla	41
huonota	9
haravoida	2
ansaita	35
turvautua	19

* Lihavoituna on merkitty verbit, joilla korkeimmat esiintymisfrekvenssit.

ontua	-
hiljentää	3
alkaa	506
lopettaa	64
vetää	95
antautua	12
kulkea	196
hellittää	7
puistattaa	-
kokoontua	52
luopua	51
huutaa	60
onkia	8
polkea	7
uskaltaa	41
viitata	72
juoksennella	-
ruveta	47
rohjeta	10
ommella	14
hypätä	25
hakata	18
paeta	21
kontata	-
kiivetä	32
kammata	2
rahdata	-
pelätä	80
veikata	2
loitota	3
saeta	-
siepata	7

Frekventimmät verbit ovat: *alkaa*, *laskea*, *viedä*, *kulkea*, *vetää* ja *pelätä*. Mikäli nämä verbit ovat frekventimmät, ne pitäisi osata paremmin kuin verbit, joiden frekvenssi on alhainen. *Alkaa*-verbin osaa 36,4 % informanteista, *laskea*-verbin 72,7 %, *viedä*-verbin 86,4 %, *kulkea*-verbin 81,8 %, *vetää*-verbin 50 % ja *pelätä*-verbin 77,3 %. Osaamisluvut ovat aika korkeita, ainoana joukosta *alkaa*-verbi näyttää olevan vaikea, vaikka se on aineistoni frekventein verbi. Tämä mielestäni johtuu siitä, että annettu verbimuoto on hyvin kompleksinen. Verbien kompleksisuusastetta tarkastelen seuraavassa alaluvussa.

Seuraavat verbit eivät esiinny taajuussanakirjassa ollenkaan: *rakastua*, *naida*, *ontua*, *puistattaa*, *juoksennella*, *kontata*, *rahdata* ja *saeta*. *Rakastua*-verbin osaa kuitenkin 81,8 % informanteista, *naida*-verbin 63,6 %, *ontua*-verbin 59,1 %, *puistattaa*-verbin 27,3 %, *juoksennella*-verbin 45,4 %, *kontata*-verbin 40,9 %, *rahdata*-verbin 45,4 % ja *saeta*-

verbin 45,4 %. Monet informantit päätyivät *rakastaa*-infinitiiviin *rakastua*-infinitiivin sijaan. *Rakastaa*-verbin frekvenssi on sen sijaan 65. Tämä ilmeisesti johti verbien läheisten paradigmojen sekoittamiseen, sillä *rakastaa*-verbi voi olla hyvin tuttu informanteille. Samankaltainen tapaus pätee *juoksennella*-verbiin. Monet informantit sekoittivat sen *juosta*-verbiin, jonka esiintymisfrekvenssi on 59.

Huomioon kiinnittyy *ruveta*-verbi. Se osataan erittäin hyvin eli peräti 86,4 % oikeita vastauksia, vaikka tämä verbi, paitsi että se on hyvin hankala taivuttaa, kuuluu myös poikkeuksiin. *Ruveta*-verbi muistuttaa kuudennen verbityypin verbejä, mutta sen taivutetaan neljännen verbityypin sääntöjen mukaan. Miksi siis saatiin niin paljon oikeita vastauksia? *Ruveta*-verbi kuuluu opiskelijan taajuussanastoon, ja se esiintyy oppikirjoissa paljon useammin kuin muut saman ryhmän verbit. Koehenkilöt eivät osanneet kovin hyvin palauttaa infinitiivimuotoon sellaisia hankalia ja heille tuntemattomia verbejä, kuin *loitota* - *loitonnet* (13,6 % oikeita vastauksia), *rohjeta* - *rohkenemme* (27,3 % oikeita vastauksia), *paeta* - *paeten* (50 % oikeita vastauksia), *saeta* - *sakenee* (45,4 % oikeita vastauksia) ja *siepata* - *siepatessanne* (45,4 % oikeita vastauksia). Taajuussanakirjan mukaan *ruveta* (47)* verbi on kaikista yllä esitetyistä yleisin, se esiintyy useasti kirjallisuudessa, radiossa, lehdissä ja tietokirjallisuudesta. Ulkomaalaisten on siten helppo tutustua verbiin lehtiä lukiessaan ja televisiota katsoen. *Loitota* (3), *rohjeta* (10), *paeta* (21), *saeta* (-) ja *siepata* (7) verbit ovat harvemmin esillä kuin muut verbit, ja niitä kuullaan luokkahuoneessa mm. silloin kun tutustutaan kuudenteen verbityyppiin, sillä ne kaikki edustavat kuudetta verbityyppiä. Kuudenteen verbityyppiin tutustutaan vasta suomen kielen opiskelun keskivaiheessa. Joskus kuudes verbityyppi jätetään kokonaan pois opetuksesta, varsinkin silloin kun kurssi on tiivis. Kuudenteen verbityyppiin voidaan myös törmätä lehtiä ja/tai kaunokirjallisuutta lukiessa.

Viime aikoina oppikirjoihin ja nettimateriaaliin (ks. esimerkiksi <http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ymmarrasuomea/>, viitattu 23.3.2006) on lisätty ainakin verbejä *siepata*, *paeta* ja *rohjeta*, sen takia niitä voi nähdä useammin kuin verbit *saeta* ja *loitota*. *Saeta* verbiä en ollenkaan löytänyt taajuussanakirjasta. Se voi tarkoittaa sitä, että *saeta* verbi on tuttu suomalaisille taivutetussa muodossa, jolla voi olla korkeampi frekvenssiluku kuin alkuperäisellä infinitiivimuodolla. Minun mielestäni kumpikaan yllä mainituista verbimuodoista ei ole kovin ongelmallinen, koska jokainen tavalla tai toisella muistuttaa neljännen, viiden tai kuudennen verbityyppien infinitiivejä.

* Suluiissa oleva numero viittaa ko. verbin esiintymisfrekvenssiin.

Kokemuksestani voin todeta, että en ole koskaan törmännyt näihin verbeihin opiskeluni aikana, enkä muista opettajan esittäneen niitä meille. Selitys onkin looginen, koska sellaiset verbit eivät ole tärkeitä ainakaan suomen kielen opiskelun alku- ja keskivaiheissa. Ne voi aina korvata muilla helpoimmilla verbeillä. Sen sijaan verbit *paeta* ja *ruveta* esiintyvät monesti oppikirjoissa ja luokkahuoneen opetuksessa. Jos ollaan kontaktissa suomalaisten kanssa, silloinkin kuullaan usein *ruveta*-verbi tai jokin sen taivutusmuoto puheessa (esimerkiksi usein käytetään muodossa *rupean tekemään jotakin*).

4.2.7. Verbien kompleksisuuden vaikutus testituloksiin

Olen väittänyt luvussa 2.1.2., että suffikseja struktuurallisesti erottelemalla pystyy löytämään ainakin vartalon, johon kaikki nämä tunnukset liitettiin. Tärkeintä tutkimukseni avulla oli osoittaa, että samalla tavoin kun liittämällä suffiksit vartaloon, voi niitä poistaa ja palauttaa verbin infinitiiviin. Lasken kaikkien testiverbien taivutusreitit askeleiksi. Ilmiö on siis sitä kompleksisempi, mitä pitempi on sen kuvaus (Dahl 2004, Kaivapalun 2006:1 mukaan), eli mitä enemmän askeleita on muodosta muotoon, sitä kompleksisempi on verbi. Verbit esitän niiden kompleksisuusasteen mukaan vaikeimmasta helpompaan. Mainitsen myös montako askelta/sääntöä verbin perusmuodosta (infinitiivistä) annettuun muotoon asti.

Taulukko 8. Testiverbien taivutusreitit

Testiverbin perusmuoto (infinitiivi)	Testiverbi annetussa muodossa	Taivutusreitti	Askelten/sääntöjen määrä
alka/a	alettuaan	1. Astevaihtelu k-0. 2. Muutetaan vokaalivartalo (vokaalivaihtelu a-e) vaihdettuun heikkoasteiseen vokaalivartaloon. 3. Liitetään II partisiipin passiivin tunnus -ttu. 4. Liitetään partitiivin päätte -A. 5. Liitetään omistusliite -an.	5
konta/ta	konttaamassahan	1. Astevaihtelu t-tt. 2. Muodostetaan monikon 3. persoonan vartalo (konttaa-) III inf. varten 3. Tähän vartaloon liitetään III inf. tunnus -mA. 4. Liitetään inessiivin päätte -ssA. 5. Liitetään liitepartikkeli -hAn.	5
hilli/tä	hillitsemättäkään	1. Muodostetaan monikon 3. persoonan vartalo (hillitse-) III inf. varten 2. Tähän vartaloon liitetään III inf. tunnus -mA. 3. Liitetään abessiivin päätte -ttA. 4. Liitetään liitepartikkeli -kAAAn.	4
uskalta/a	uskalsimme	1. Astevaihtelu lt-ll. 2. Konsonanttivaihtelu ti-si imperfektiä	4

		muodostaessa. 3. Liitetään monikon 1. persoonan päätte -mme. 4. Liitetään liitepartikkeli -ko.	
kamma/ta	kampaamasta	1. Astevaihtelu mm-mp. 2. Muodostetaan monikon 3. persoonan vartalo (kampaa-) III inf. varten 3. Tähän vartaloon liitetään III inf. tunnus -mA. 4. Liitetään elatiivin päätte -stA.	4
ontu/a	onnuitko	1. Astevaihtelu nt-nn. 2. Heikkoasteiseen vaihtelemattomaan vokaalivartaloon liitetään imperfektin tunnus -i. 3. Liitetään yksikön 2. persoonan päätte -t. 4. Liitetään liitepartikkeli -ko.	4
hypä/tä	hyppäämään	1. Astevaihtelu p-pp. 2. Muodostetaan monikon 3. persoonan vartalo (hyppää-) III inf. varten 3. Tähän vartaloon liitetään III inf. tunnus -mA. 4. Liitetään illatiivin päätte -Vn.	4
veika/ta	veikkaisit	1. Astevaihtelu k-kk. 2. Muodostetaan monikon 3. persoonan vartalo (veikkaa-) konditionaalia varten 3. Tähän vartaloon liitetään aktiivin konditionaalin tunnus -isi. 4. Liitetään yksikön 2. persoonan päätte -t.	4
lyö/dä	lyötyämme	1. Vaihtelemattomaan vokaalivartaloon liitetään II partisiipin passiivin tunnus -ty. 2. Liitetään partitiivin päätte -A. 3. Liitetään omistusliite -mme.	3
laske/a	laskettuansa	1. Vaihtelemattomaan vokaalivartaloon liitetään II partisiipin passiivin tunnus -ttu. 2. Liitetään partitiivin päätte -A. 3. Liitetään omistusliite -nsa.	3
rukoil/la	rukoiltuani	1. Konsonantivartaloon liitetään II partisiipin passiivin tunnus -tu. 2. Liitetään partitiivin päätte -A. 3. Liitetään omistusliite -ni.	3
ansai/ta	ansainnevatkin	1. Vokaalivartaloon liitetään assimiloitu potentiaalinen tunnus -nne. 2. Liitetään monikon 3. persoonan päätte -vat. 3. Liitetään liitepartikkeli -kin.	3
lopetta/a	lopetettaisiin	1. Astevaihtelu tt-t. 2. Muutetaan vokaalivartalo (vokaalivaihtelu a-e) vaihdettuun heikkoasteiseen vokaalivartaloon. 3. Liitetään passiivin konditionaalinen tunnus -ttaisiin.	3
vetä/ä	vetämällähän	1. Vahva-asteiseen vokaalivartaloon liitetään III inf. tunnus -mA. 2. Liitetään adessiivin päätte -llA. 3. Liitetään liitepartikkeli -hAn.	3
onki/a	ongitko	1. Astevaihtelu nk-ng. 2. Heikkoasteiseen vokaalivartaloon liitetään	3

		yksikön 2. persoonan päätte -t. 3. Liitetään liitepartikkeli -ko.	
polke/a	poljitte	1. Astevaihtelu lk-lj. 2. Vartalovokaalivaihtelu e-i imperfektiä muodostaessa. 3. Liitetään monikon 2. persoonan päätte -tte.	3
juoksenne/la	juoksentelisin	1. Astevaihtelu nn-nt. 2. Konsonanttivartaloon liitetään aktiivin konditionaalin tunnus -isi. 3. Liitetään yksikön 1. persoonan päätte -n.	3
siepa/ta	siepatessanne	1. -Da-päätteen vokaali muuttuu e:ksi II infinitiiviä muodostaessa. 2. Liitetään inessiivin päätte -ssa. 3. Liitetään omistusliite -nne.	3
pelä/tä	pelkäättähän	1. Astevaihtelu 0-k. 2. Liitetään monikon 2. persoonan päätte -tte. 3. Liitetään liitepartikkeli -hAn.	3
rakastu/a	rakastunutkaan	1. Vaihtelemattomaan vokaalivartaloon (infinitiivivartaloon) liitetään aktiivin II partisiihin yksikön päätte -nut. 2. Liitetään liitepartikkeli -kaan.	2
maistel/la	maistelkoonpa	1. Konsonanttivartaloon liitetään imperatiivin tunnus -koon. 2. Liitetään liitepartikkeli -pa.	2
jalosta/a	jalostettiin	1. Vartalovokaalivaihtelu a-e. 2. Liitetään imperfektin passiivin tunnus -ttiin.	2
nai/da	naisivat	1. Vokaalivartaloon liitetään aktiivin konditionaalin tunnus -isi. 2. Liitetään monikon 3. persoonan päätte -vat.	2
kiistel/lä	kiisteltäessä	1. Konsonanttivartalosta muodostetaan II infinitiivin muoto. 2. Liitetään inessiivin päätte -ssa.	2
vie/dä	veivät	1. Muutetaan vokaalivartalo (vokaalivaihtelu ei-ie) imperfektiä muodostaessa. 2. Liitetään monikon 3. persoonan päätte -vät.	2
haravoi/da	haravoiden	1. -Da-päätteen vokaali muuttuu e:ksi II infinitiiviä muodostaessa. 2. Liitetään instruktiivin päätte -n.	2
pae/ta	paeten	1. -Ta-päätteen vokaali muuttuu e:ksi II infinitiiviä muodostaessa. 2. Liitetään instruktiivin päätte -n.	2
turvautu/a	turvauduttaisiin	1. Astevaihtelu t-d. 2. Vokaalivartaloon liitetään konditionaalin passiivin tunnus -ttaisiin.	2
hiljentä/ä	hiljentämällä	1. Vahva-asteiseen vokaalivartaloon liitetään III inf. tunnus -mA. 2. Liitetään adessiivin päätte -lla.	2
antautu/a	antaudutte	1. Astevaihtelu t-d. 2. Liitetään monikon 2. persoonan päätte -tte.	2
kulke/a	(ei) kuljeta	1. Astevaihtelu lk-lj. 2. Vokaalivartaloon liitetään preesensin kielteisen	2

		passiivin tunnus -ta.	
hellittä/ä	hellittääksenne	1. I infinitiivin lyhyempään muotoon (sanakirjamuotoon) liitetään I inf. pitemmän muodon tunnus -kse. 2. Liitetään omistusliite -nne.	2
ruve/ta	ruvetakseen	1. I infinitiivin lyhyempään muotoon (sanakirjamuotoon) liitetään I inf. pitemmän muodon tunnus -kse. 2. Liitetään omistusliite -en.	2
kokoontu/a	kokoonnuttava	1. Astevaihtelu nt-nn. 2. Heikkoasteiseen vokaalivartaloon liitetään I partisiipin passiivin tunnus -ttava.	2
luopu/a	luovutaan	1. Astevaihtelu p-v. 2. Heikkoasteiseen vokaalivartaloon liitetään preesensin passiivin tunnus -taan.	2
rohje/ta	rohkenemme	1. Astevaihtelu hj-hk. 2. Liitetään 6. verbityypin vartaloon monikon 1. persoonan päätte -mme.	2
ommel/la	ompelen	1. Astevaihtelu mm-mp. 2. Liitetään yksikön 1. persoonan päätte -n.	2
kiive/tä	kiipeän	1. Astevaihtelu v-p. 2. Liitetään yksikön 1. persoonan päätte -n.	2
loito/ta	loitonnet	1. Vokaalivartaloon liitetään assimiloitu potentiaalinen tunnus -nne. 2. Liitetään yksikön 2. persoonan päätte -t.	2
sae/ta	sakenee	1. Astevaihtelu 0-k. 2. Laitetaan verbi yksikön 3. persoonan muotoon tuplaamalla loppuvokaalin.	2
repäis/tä?	repäiskää	1. Konsonantivartaloon liitetään imperatiivin tunnus -kAA.	1
julkais/ta?	julkaisseet	1. Konsonantivartaloon liitetään assimiloitu aktiivin II partisiipin monikon päätte -seet.	1
viita/ta	viitannut	1. Infinitiivivartaloon liitetään aktiivin II partisiipin yksikön päätte -nnut.	1
pui/da	(ei) puitu	1. Vaihtelemattomaan vokaalivartaloon liitetään passiivin II partisiipin kielteisen muodon päätte -tu.	1
pela/ta	pelattu	1. Vokaalivartaloon liitetään passiivin II partisiipin kielteisen muodon päätte -tu.	1
huono/ta	huononi	1. Muodostetaan imperfektin yksikön 3. persoonan muoto liittämällä imp. tunnus -i.	1
puistatta/a	puistattava	1. Vokaalivartaloon liitetään I partisiipin aktiivin tunnus -va.	1
huuta/a	huutakoot	1. Vahva-asteiseen vokaalivartaloon liitetään imperatiivin tunnus -koot.	1
hakata	hakkaa	1. Muodostetaan imperatiivi muoto.	1
rahdata	rahdata	1. I infinitiivin muoto (kopioitu suoraan sanakirjasta)	0

Yllä esitetyn taulukon 8 mukaan kompleksisin verbi on verbi *alkaa*, jossa olen laskenut viisi sääntöä päästäkseen infinitiivimuodosta annettuun muotoon asti. Olen kuitenkin osoittanut taulukossa 7 sen, että *alkaa*-verbi on aineistoni frekventein verbi. Tämän perusteella väitän, että tämän verbimuodon kompleksisuusaste on sen verran korkea, että vain 36,4 % informanteista pystyivät selviämään onnistuneesti testistä.

Sen sijaan sellaisten harvinaisten verbien kuin *puida*, *saeta* ja *loitota* kompleksisuusaste ei näytä olevan korkein, mutta niitä osataan kuitenkin aika huonosti (ks. taulukko 10, liite 4).

Yllä mainittuni perusteella johtopäätökseni on se, että muodon tuttuus/tuntemattomuus vaikuttaa testin onnistumiseen. Tarkoitan sitä, että sellaisia yksinkertaisia muotoja kuin preesensin yksikön ja monikon persoonien muotoja tiedetään jo opiskelun alkuvaiheessa, kun taas mm. potentiaaliin ja partisiippimuotoihin tutustutaan vasta myöhemmässä vaiheessa. Tätä tukee se havainto, että sellaiset harvinaiset muodot kuin potentiaali, II partisiipin passiivimuodot (kielteinen ja partitiivimuoto) sekä kielteisen passiivin perfektin liitepartikkeleinen ja omistusliitteinen tuottavat tutkimukseni mukaan eniten ongelmia, vaikka verbit ovatkin tuttuja koehenkilöille ja he tuntevat niiden merkityksiä. Esimerkiksi verbit (ks. taulukko 10, liite 4): *lyödä – lyötyämme* (36,4 % oikeita vastauksia), *ansaita – ansainnevatkin* (59,1 % oikeita vastauksia), *alkaa – alettuaan* (36,4 % oikeita vastauksia). Nämä verbimuodot ovat kompleksisuutensa takia aika vaikeita, jokaisessa verbissä kolmesta viiteen sääntöä infinitiivistä annettuun muotoon asti.

Viime aikoina oppikirjoihin ja nettimateriaaliin (ks. esimerkiksi <http://www.edu.fi/oppimateriaalit/yymmarrasuomea/>, viitattu 23.3.2006) on lisätty mm. seuraavia harvinaisia verbejä kuin *siepata*, *paeta* ja *rohjeta*. Näiden verbien annetut muodot ovat suhteellisen yksinkertaisia, esimerkiksi *rohjeta*-verbin annettu muoto oli *rohkenemme* (preesensin 1. persoonan monikko). Tämän verbin kohdalla riittäisi, jos informantti tunnistaisi tässä verbissä kuudennen verbityypin. Yllä esitetyt verbit ovat silti hankalia tuttuuden/tuntemattomuuden kannalta. Frekvenssiluvut ovat myös alhaisia (ks. taulukko 7.) Niissä on myös runsaasti morfofonologisia vaihteluita, mm. käänteistä astevaihtelua. Tämä selittää sitä, että verbistä *paeta* sain vain 50 % oikeita vastauksia, vaikka se onkin aika yleinen.

5. KOEHENKILÖIDEN NÄKÖKULMA TESTIIN

Testilomakkeessa pyysin koehenkilöitä vastaamaan seuraavaan kysymykseen testin päätteeksi: ”Mitä keinoja käytitte löytääksenne verbin infinitiivimuodon?” Sain hyvin erilaisia selityksiä suomea toisena kielenä opiskelevilta verrattuna suomea vieraana kielenä opiskeleviin opiskelijoihin. Tarkastelen nyt suomea toisena ja suomea vieraana kielenä opiskelevien vastauksia.

Aika moni suomea vieraana kielenä opiskelevista jätti tyhjäksi kysymyskohdan ja vain harvat kirjoittivat yrittäneensä taivuttaa sanan tai löytää muodon analogisesti tutun verbin kanssa. Sen sijaan melkein kaikki suomea toisena kielenä opiskelevat koehenkilöt kirjoittivat paitsi löytäneensä infinitiivin intuitiivisesti, myös tavuja laskemalla, miettimällä onko kyseessä avo- tai umpitavu, tarkastelemalla astevaihteluja ja vokaalimuutoksia ja etsimällä analogiaa muiden samanmuotoisten verbien kanssa. He pyrkivät myös erottamaan kaikki mahdolliset päätteet ja tunnukset pois kannasta löytääkseen verbivartalon. Melkein kaikki kuitenkin mainitsivat, että intuitio auttoi merkittävästi tässä tehtävässä, mikä on myös hyvä, koska tämä kenties tarkoittaa sitä, että suomi toisena kielenä-informanttieni taso on aika korkea. Yksi informantti mainitsi, että analogiamallien soveltaminen auttoi paljolti, esimerkiksi testiverbien muodot *konttaamassahan* ja *kampaamasta* (III infinitiivin inessiivi ja elatiivi, ks. taulukko 11, liite 5) ovat läheisiä. Kummassakin tapauksessa on III infinitiivi, jonka tunnus on -mA. Kyseinen informantti tiesi verbin *kammata*, niin verbien rakenteellisen samankaltaisuuden pohjalta hän osasi nähdä *konttaamassahan* verbimuodossa neljännen verbityypin käänteisen astevaihtelun sisältävän verbin *kontata*. Tämä on mielestäni todella tärkeä informanttini saavuttama tulos, vaikka hän ei tiennytkään verbin *kontata* merkitystä. Verbin *kontata* annettu verbimuoto *konttaamassahan* oli hyvin kompleksinen (III. infinitiivin inessiivi + han – liitepartikkeli). Tarkasti katsottuna huomaa, että kummassakin verbissä on supistumaverbien tyyppilliseen pitkävokaaliin tai diftongiin päättyvä vartalo *konttaamassahan*, *kampaamasta*.

Toinen informantti kirjoitti, että hän ratkaisi tehtävän muistin avulla. Hän yritti muistella, missä yhteydessä hän kuuli kyseisen verbin tai mahdollisesti luki tai näki kirjallisuudessa tai arkipäivätilanteissa. Tämä viittaa verbien esiintymisfrekvenssiin. Tämä informantti ei välttämättä tiennyt verbien merkitystä, mutta osasi kuitenkin palauttaa verbejä niiden infinitiivimuotoihin.

Muutama informantti mainitsi, että hän taivutti verbejä pelkästään niiden persoonissa. Tämä keino viittaa siihen, että jos verbi on suhteellisen helppo vaikka tuntematonkin, niin taivuttaminenkin auttaa löytämään oikean infinitiivin. Jos verbi on tuttu tai kompleksisuuden kannalta ”helppo”, se tuottikin enemmän oikeita vastauksia.

Yksi informantti vastasi, että melkein kaikissa tapauksissa infinitiivi löytyi automaattisesti. Silloin kun hän kuitenkin epäili vastaustaan, hän yritti vuorotelleen erotella ensin kaikki tunnukset, sitten muisteli miten nämä tunnukset vaikuttivat vartaloon (astevaihtelu ja vokaalimuutokset) ja lopuksi etsi analogiamalleja eli samassa muodossa samankaltaisilta näyttäneitä verbejä. Tämän informantin tulos osoittautui parhaimmaksi, 94 % oikeita vastauksia eli 47 infinitiiviä 50:stä hän löysi oikein.

Alla on yhden suomea toisena kielenä opiskelevan koehenkilön vastaus kysymykseen:

Melkein kaikki verbit ovat hyvin tuttuja, joten ei ollut ongelmaa esittää niiden infinitiivimuotoa. Verbi *rahdata* on uusi minulle. Valitsin sen perusmuodoksi ”rahdata” (*se olikin oikea vastaus, vaikka tälle koehenkilölle tämä verbi oli tuntematon*), koska sen lopussa on infinitiivipääte - TA. Tämän lisäksi tavujen määrän mukaan se muistuttaa paljon verbejä *ladata*, *sipata* jne.

Minun mielestäni tämä on hyvin perusteellinen vastaus ja kattaa monta tärkeätä aspektia. Yllä mainittu esimerkki vastauksesta ei käsitykseni mukaan ole kuitenkaan täydellinen. Hypoteesini oli, että ainakin suomea toisena kielenä opiskelevat koehenkilöt kirjoittavat tarkastelevansa sen jälkeen kun infinitiivi on jo löydetty, tuleeko tästä infinitiivistä samanlainen verbimuoto lisäämällä samanlaiset morfologiset ilmiöt, jotka olivat alkuperin testissä. Tarkoitan, että olisi syytä rakentaa ketju taaksepäin, eli valmiista infinitiivistä tehdä samanlainen muoto. Rakentamalla tämä ketju (testitilanteessa aikaa ei ollut rajoitettu) monet edistyneet opiskelijat olisivat huomanneet laittaneensa esimerkiksi oikean *rakastua* verbin sijaan virheellisen *rakastaa* verbin. Annettu muoto oli *rakastunutkaan*. Hyvin tyypillinen virhe tuli esille *luopua* verbissä (ks. taulukko 10, liite 4). Annettu muoto oli *luovutaan* (indikatiivin preesensin passiivi, ks. taulukko 11, liite 5). Useat päätyivät *luovuttaa* verbiin, vaikka jälkikäteen tarkastellen huomattaisiin, että *luovuttaa* verbin passiivi on *luovutetaan* eikä *luovutaan*. Järkevää olisi ollut tehdä tätä jälkitarkastelua jokaisen verbi-infinitiivin kanssa.

Kuten olen maininnut aiemmin, monet suomea vieraana kielenä opiskelevat jättivät tyhjäksi kysymyskohdan ja vain harvat vastasivat pyytämäni kysymykseen. Muutama kuitenkin mainitsi käyttäneensä analogiamalleja, tietäneensä verbin, kuulleensa sen jossakin tilanteessa, etsineensä verbityypin tai osanneensa verbin taivuttaa sääntöjen mukaan, mutta ei välttämättä tietäneensä ko. verbin merkitystä. Kaikki kysymykseen vastanneet kuitenkin mainitsivat testin olevan ylivoimaisen vaikeaa.

6. PÄÄTÄNTÖ

Tässä luvussa pyrin vastamaan tutkimukseni alussa asettamiini kysymyksiin ja keräämään analyysitulokset yhteen. Pohdin myös sitä, miten hypoteesini toteutuivat, mitkä hypoteesit osoittautuivat todeksi ja mitkä eivät. Saatujen tulosten avulla tarkastelen käsiteltävien teorioiden toimivuutta tämän aineiston osalta.

Yritän johdonmukaisesti vastata jokaiseen kysymykseeni. Tärkein kysymys on mielestäni: Mikä tuottaa ongelmia verbin infinitiivimuodon löytämisessä? Kuten analyysista selvisi, eniten ongelmia verbin infinitiivimuodon löytämisessä tuottavat verbimuodon kompleksivisuus ja verbin tuntemattomuus. Joissakin tapauksissa verbi itsessään ei ollut hankala, mutta annettu verbimuoto oli niin outo tai tuntematon, että koehenkilöt eivät pystyneet tunnistamaan verbimuotoa eivätkä palauttamaan verbiä infinitiivimuotoon. Voin tutkimustulosten perusteella todeta, että eniten ongelmia infinitiivimuodon löytämisessä tuotti se, että informantit eivät pystyneet erottamaan suffikseja kannasta ja löytämään verbivartaloa.

Hypoteesini ”helpon” verbiryhmän verbien virheettömästä infinitiivimuodon palauttamisesta ei osoittautunut tässä todeksi. Virheitä esiintyy kaikissa määrittelemissäni verbiryhmissä, mukaan lukien ”helppo” verbiryhmä, jossa verbien vartaloissa ei ole minkäänlaista astevaihtelua. Se voi johtua siitä, että vaikka verbit ovat enimmäkseen tuttuja, silti verbimuodon kompleksisuus vaikutti merkittävästi tuloksiin. Esimerkiksi tuttu verbi *lyödä* toi vain 36,4 % oikeita vastauksia. Luulen sen johtuvan siitä, että annettu verbimuoto *lyötyämme* (II partisiipin passiivin partitiivimuoto, ks. taulukko 11 liite 5) oli liian vaikea. Tämän verbin vartalossa ei ole minkäänlaista astevaihtelua, joten oletin, ettei tämä verbi tuota ongelmia. *Puida* ja *huonota* verbit kuuluvat myös ensimmäiseen ”helppoon” ryhmään, mutta ne toivat vastaavasti 40,9 % ja 27,3 % oikeita vastauksia. Annetut verbimuodot eivät olleet kovin hankalia (*puida - ei puitu; huonota – huononi*), mutta verbit näyttävät olevan tuntemattomia. Määrittelemässäni toisessa verbiryhmässä, jossa on normaali astevaihtelu, jälleen esiintyy vääriä vastauksia tutuissakin verbeissä, esim. verbissä *alkaa*. Annettu verbimuoto *alettuaan* on sama II partisiipin passiivin partitiivimuoto (ks. taulukko 11 liite 5), mikä vaikuttaa koehenkilöille tuntemattomalta. Virheitä tuli samanvertaisesti kaikissa verbiryhmissä, koska astevaihtelu ei osoittautunut hankalimmaksi ongelmaksi. On kuitenkin mainittavaa, että ensimmäisen verbiryhmän prosenttiluku on korkein, mikä tarkoittaa, että tämän verbiryhmän verbit tunnetaan parhaiten.

Määrittelemässäni kolmannessa eli ”vaikeimmassa” verbiryhmässä suomea toisena kielenä opiskelevat menestyivät aika hyvin, ja tämä verbiryhmä ei näytä tuottavan heille vaikeuksia. Tilanne on aivan erilainen suomea vieraana kielenä opiskelevien vastauksissa. Hypoteesini tässä tapauksessa osoittautui todeksi, koska oletinkin, että suomea toisena kielenä opiskelevat menestyvät testissä paremmin. Oppimisympäristö vaikuttaa tuloksiin huomattavasti kun kyseessä on hankalimmat verbit. Tästä näkyy, että frekvenssillä on tärkeä tehtävä nimenomaan hankalien, kompleksisten verbien omaksumisessa. Toinen hypoteesini, jossa oletin, että käänteinen astevaihtelu tuottaa eniten ongelmia, osoittautui myös todeksi

Astevaihtelu ei osoittautunut oppijoille eniten ongelmia aiheuttavaksi ilmiöksi. Normaalin astevaihtelun sisältävistä sanoista osataan 60,8 % ja käänteisen 54,0 %. Tulos on kuitenkin hypoteesini mukainen: normaali astevaihtelu tuottaa vähemmän ongelmia kuin käänteinen. Verbit, joiden vartalot eivät sisällä minkäänlaista astevaihtelua, ovat hypoteesini mukaan helpoimpia. Oikeita vastauksia on peräti 72,7 %. Kokonaisuudessa prosenttiluvut ovat aika korkeita, mikä tarkoittaa sitä, että astevaihtelu ei tuottanut eniten ongelmia.

Toiseksi suurin ongelma (verbimuodon kompleksisuuden jälkeen) oli kuudennen ja osittain neljännen (esim. verbi *siepata*) verbityypin verbeissä. Muutenkin kuudes verbityyppi osoittautui hankalimmaksi.

Potentiaalisen sanavaraston teorian mukaan hypoteesini oli, että jos opiskelija tuntee jommankumman annetuista verbeistä, hän pystyy palauttamaan samankaltaisen tuntemattoman verbin analogisesti (sanamuodon tai sananmuototyypin yhtäläistävän vaikutuksen takia) infinitiivimuotoon. Koe-esimerkkinä olivat verbit taivutettuna: *hakkaa* ja *veikkaisit*. Molemmat verbit tunnetaan aika hyvin, joten en pysty päättelemään, toimivatko opiskelijat analogian mukaan, vai tunsivat kummatkin verbit.

Opetuksessa luulisin tärkeäksi opettaa sanatyyppien taivutusäännöt molempiin suuntiin, siten, että annetaan sääntö, jolla perusmuodosta saadaan taivutusmuoto, mutta annetaan myös sääntö, jolla taivutetusta muodosta saadaan jälleen perusmuoto. Perusneuvoksi tätä testitehtävää tehtäessä antaisin, että ensin kannattaa poistaa sanan lopusta tutut liitepartikkelit, omistusliitteet, verbien persoonapäätteet, suffiksit, johdokset ja selvittää, onko kyseessä yksikkö vai monikko. Lopulta pitäisi hallita verbityyppien säännöt sen verran hyvin, että pystyy jäljelle jääneestä sanan osasta tekemään perusmuodon. Mielestäni tällaisia tehtäviä tulisi lisätä oppikirjoihin ja muihin kurssimateriaaleihin. Analogian hyödyistä kannattaa myös kertoa oppilaille.

Kuten Ulla Koukkari-Anttonen huomauttaa proseminarityössään, palautuksen opettamista voisi laajentaa koskemaan nomineja, verbejä, adjektiiveja ja muita taipuvia sanoja. Harjoittelussa voisi käyttää autenttisia tekstejä, joiden kaikki sanat palautettaisiin ja merkitys tarkistettaisiin sanakirjasta. (Koukkari-Anttonen, 2005.)

Tutkimuksestani näkyy, että astevaihtelu aiheuttaa aika paljon virheitä, mutta eniten ongelmia mielestäni tuottaa kuitenkin verbin tuntemattomuus ja tietyn verbimuodon kompleksisuus. Luulen, että vaikka antaisin miten vaikean verbimuodon tahansa infinitiiviin palauttamiseen, oppija silti menestyisi tehtävässä, mikäli hän tuntee tämän verbin. Opettajan rooli on auttaa oppijaa ymmärtämään, että kieli ei ole yksisuuntainen järjestelmä, vaan aina on mahdollista palauttaa sana sen alkuperäiseen muotoon.

Analogian malleja tulisi myös opettaa, sillä jos opiskelija oppii huomaamaan samaan verbityyppiin kuuluvia verbejä, laskemaan verbien tavuja tai edes analogisesti katsomaan näyttävätkö verbit samanlaisilta vai ei, suomen verbijärjestelmän oppiminen helpottuu huomattavasti. Sark oppikirjassaan esittää nomini- ja verbimorfologian sillä tavalla, että oppimisessa analogiaa aletaan soveltaa vasta silloin, kun oppijoilla on tiedossaan vartalo- ja suffiksiallomorfien yhdistelmiä, joiden välillä voidaan valita (Sark 1995: 41–43 Kaivapalun 2005: 59 mukaan). Opettajan rooli tässä on selittää analogian mahdollisuuksia ja tehdä kaikkensa, että opiskelija ymmärtäisi tämän toimintamallin logiikkaa.

Tässä tutkimuksessa pyrin vastaamaan opetuksessa ajankohtaisiin kysymyksiin. Olisi tärkeää myös haastatella koehenkilöitä ja tarkistaa mitkä verbit olivat heille hankalia, miksi, ja mistä verbien vaikeus johtuu. Haluaisin myös selvittää miten koehenkilöt löysivät infinitiivimuodot. Lomakkeessa pyysin informantteja vastaamaan kysymykseen, mitä keinoja he käyttivät löytääkseen verbin infinitiivimuodon. Monet jättivät kysymyksen ilman vastausta, toiset kirjoittivat katsoneensa verbimuodon loppuosaa tai pyrkineensä vertailemaan sitä muihin tuttuihin verbeihin. Jos jatkaisin tätä tutkimusta, niin haastattelisin henkilökohtaisesti kutakin koehenkilöä, ja pyrkisin saamaan selville kaavan, jonka mukaan he toimivat testissä.

LÄHTEET

- Haukioja, J. 1998. Analoginen päättely ja kieli: ihmisten ja ihmisapinoiden eroja. Teoksessa A. Pajunen (toim.) *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*, s. 42–48. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Häkkinen, K. 1996. *Kielitieteen perusteet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- ISK= Iso suomen kielioppi. Hakulinen, A., Vilkuna, M., Korhonen, R., Koivisto, V., Heinonen, T.R. & Alho, I. 2004. *Iso suomen kielioppi*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Itkonen, Erkki. 1966. *Kieli ja sen tutkimus*. Helsinki.
- Itkonen, Esa. 1998. Mitä on 'kieliopillistuminen'? Teoksessa A. Pajunen (toim.) *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*, s. 7–28. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Kaivapalu, A. 2005. *Lähdekieli kielenoppimisen apuna*. Jyväskylä Studies in Humanities 44. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Kaivapalu, A.(tulossa). *Mikä on vaikeaa ja mikä ei? Suomen nominivartaloiden suhteellisesta morfofonologisesta kompleksisuudesta*. VIRSU-kokoelma. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Karlsson, F. 1982a. *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. WSOY. Porvoo.
- Karlsson, F. 1982b. *Suomen peruskielioppi*. Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo. Pieksämäki.
- Korpela, S., Korttejärvi, T. & Tavi, K. 2001. *Sanaluokan ja sarjaposition vaikutus muistettujen sanojen määrään vapaan palautuksen tehtävässä*. Psykologian laitos. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Koukkari – Anttonen, U. 2005. *Suomen kielen nimityyppien palautus perusmuotoon*. Opetuskokeilu maahanmuuttajien suomen kielen opetuksessa. Proseminarityö. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Kieli ja sen kieliopit: opetuksen suuntaviivoja 1994*. Opetusministeriö. Painatuskeskus OY. Helsinki.
- Laalo, K. 1988. *Imperfektimuotojen ti ~ si – vaihtelu suomen kielessä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Lindgren, A.-R. 1998. *Kveenimurteitten kenttämorfologiaa*. Teoksessa U. Määttä & K. Laalo (toim.) *Kirjoituksia muoto- ja merkitysopista*. *Folia fennistica & linguistica* 21. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos. Tampere.
- Martin, M. 1995. *The map and the rope*. University of Jyväskylä. Jyväskylä.
- Pajunen, A. (toim.) 1998. *Kieliopillistumisesta, analogiasta ja typologiasta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Saukkonen P. ym. 1979. Suomen kielen taajuussanasto. WSOY. Porvoo.

Takala, S. (toim.) 1989. Teoriaa ja käytäntöä. Sanaston opettaminen ja oppiminen. Jyväskylän yliopiston monistuskeskus, Kirjapaino OY Sisä-Suomi (kannet). Jyväskylä.

Tuomi, T. 1972. Suomen kielen käänteissanakirja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

<http://www.finnlectura.fi/verkko/esittely/sivu22.htm>

<http://www.edu.fi/oppimateriaalit/ymmarrasuomea/>

http://www.kotus.fi/cgi-bin/julk1/termit.cgi?h_id=kBCGDJIIG

http://www.kotus.fi/cgi-bin/julk1/termit.cgi?h_id=kBCGFAJFA

LIITE 1**TUTKIMUSLOMAKE**

Olen Jyväskylän yliopiston suomen kielen opiskelija ja kirjoitan nyt pro gradu-tutkielmaa. Tutkin verbimuotoja. Pyydän Teitä vastaamaan alla oleviin taustatietokysymyksiin sekä suorittamaan toisella sivulla olevan varsinaisen tutkimuksen. Kiitän Teitä etukäteen osallistumisestanne!

Lukekaa esitetyt kysymykset ja merkitkää vastausvaihtoehdoista se, joka kuvaa tilannettanne parhaiten.

TAUSTATIETOJA**1. Ikäryhmä**

- 25
 26 - 50
 50 –

2. Asutteko Suomessa?

- Kyllä
 Ei

3. Jos asutte, niin kuinka kauan olette asuneet?

- alle 1 vuotta
 1 - 2 vuotta
 3 - 4 vuotta
 yli 4 vuotta

Jos ette asu, niin oletteko käynyt joskus Suomessa?

- Kyllä
 Ei

KIELITAITO**1. Montako vuotta olette opiskellut suomea?**

- alle 1 vuotta
 1 - 2 vuotta
 3 - 4 vuotta
 yli 4 vuotta

2. Käyttökö kielikurssilla? / Kävittekö kielikurssia? suomen**kielitieteellisiä kursseja?**

- Kyllä
 Ei

Suorititteko

- Kyllä
 Ei

3. Millaiseksi arvioitte suomenkielen taitonne?

- heikko taito
 tyydyttävä taito
 hyvä taito

4. Osaatteko suomen kielioppia?

- en osaa hyvin, mutta olisi tärkeää osata
 osaan puhua suomea, vaikka en osaa kielioppia
 osaan suomen kielioppia hyvin

Kirjoittakaa ensin taivutetun verbin perusmuoto (sanakirjamuoto) ja sitten verbin merkitys joko venäjän tai englannin kielellä, jos tiedätte sen. **Sanakirjaa ei saa käyttää!** Testin lopetettuanne, olkaa hyvät ja vastatkaa testitaulukon alla olevaan kysymykseen.

MALLI:

TAIVUTETTU VERBIMUOTO	VERBIN PERUSMUOTO (SANAKIRJAMUOTO)	VERBIN PERUSMUODON MERKITYS
puremassako	purra	кусать / to bite
julkesit	juljeta	иметь наглость / to have a cheek

TAIVUTETTU VERBIMUOTO	VERBIN PERUSMUOTO (SANAKIRJAMUOTO)	VERBIN PERUSMUODON MERKITYS
rakastunutkaan		
repäiskää		
hillitsemättäkään		
julkaisseet		
viitannut		
lyötyämme		
maistelkoonpa		
(ei) puitu		
jalostettiin		
laskettuansa		
naisivat		
kiisteläessä		
pelattu		
veivät		
rukoiltuani		
huononi		
haravoiden		
ansainnevatkin		
turvauduttaisiin		
onnuitko		
hiljentämällä		
alettuaan		
lopetettaisiin		
vetämällähän		
antaudutte		

(ei) kuljeta		
hellittääksenne		
puistattava		
kokoonnuttava		
luovutaan		
huutakoot		
ongitko		
poljitte		
uskalsimmeko		
juoksentelisin		
ruvetakseen		
rohkenemme		
ompelen		
hyppäämään		
hakkaa		
paeten		
konttaamassahan		
kiipeän		
kampaamasta		
rahdata		
pelkäätehän		
veikkaisit		
loitonnet		
sakenee		
siepatessanne		

Mitä keinoja käytitte löytääksenne verbin infinitiivimuodon?

LIITE 2

Taulukko 2 (taulukot 2.1, 2.2, 2.3 ja 2.4 kerätty yhteen taulukkoon 2)

Kaikkien säännönmukaisten ja epäsäännönmukaisten annettujen verbien perusjako
(ei sisällä astevaihtelu-, taivutustyyppi- ja muihin morfologiaa koskeviin piirteisiin jakoa)

Fonotaktisesti voi olla verbin inf., mutta sitä ei ole olemassa suomessa	Fonotaktisesti ei voi olla verbin inf.	Samaan merkityskenttään kuuluva verbi, mutta ei ole se, jonka pyydettiin löytämään	Eri merkityskenttään kuuluva verbi
revätä viitaa viittaa löytyä löyttää lyötää lyötyä puittua puitua turvaututtaa laskettua naisia naista nautia pelattua rukoiltua huonoa haravoita ansaintaa ansaintea turvauta onnua alettaa alenna alettua vedetä vettää puistata puista kokoonnuttaa luotaa luovuta luovua huudata huuttaa ongita onkea omnia polkia	lyö huono loito hillitsemäättä hillitseä maistelko huononna lyötyä maistea ansainnetta turvaututta onnuita puidua jalosta hiljentä lopetta lopetetta puistatta kokoonnutta laskettuansaa poljitta turvaudua huononua uskalta hiljentäilyä alea aletta rohkenta rohkenna vetämää vetämällä paetta rahdatta pelkääte loitonta loitonna sakenta saenta sakenna	rakastaa repiä maistaa laskeutua huonontua huonontaa hiljetä hiljentyä aloittaa aleta antaa hellitä juosta hyppiä loitontaa kampata	löytää hallita löytyä veivata luovuttaa hakea pakata

poljeta poljaa uskalsia ruvettaa rupea rohkea rohketa ommea ompella hyppää hakkaa pakea paettaa konttaa kiipetä kiippeä kiipeä rahdattaa pelkätä veikkaista loidota loitoa sajeta sakea siepattaa sievata	siepa louvua poljea poljeda uskalla juoksentella rohkenea hyppätä peketaa paetea konttamaa kiipeää kampaaa veikkaita loittota loitontella sakenesta siepatea		
--	---	--	--

LIITE 3

Taulukko 9

Verbit, jotka informantit palauttivat oikein niiden infinitiiveihin, vaikka eivät tunteneet niiden merkitystä	Koehenkilöiden määrä, jotka palauttivat oikein verbit niiden infinitiiveihin, vaikka eivät tunteneet niiden merkitystä, hlö
puida	8
turvautua	7
ontua	10
hellittää	13
rahdata	8
haravoida	11
kontata	5
saeta	6
jalostaa	2
viitata	9
viedä	3
kulkea / kuljettaa	4
huonota	1
puistattaa	6
uskaltaa	3
kiivetä	3
veikata	7
siepata	5
repäistä	6
maistella	5
jalostaa	7
hiljentää	6
luopua	4
loitota	1
naida	2
hillitä	9
vetää	4
polkea	4
hakata	5
paeta	2
juoksennella	4
kiistellä	7
rukoilla	7
antautua	8
ruveta	4
julkaista	6
ansaita	2
onkia	3
ommella	2
lyödä	1
kokoontua	1
huutaa	4
kammata	1

LIITE 4

Taulukko 10

Verbikohtainen analyysi

Verbi	Oikein		Väärät		Ei mitään
	N	%	verbi	N	N
rakastua	18	81,8	rakastaa	4	0
repäistä	14	63,6	repää revätä	1 1	6
hillitä	16	72,7	hallita hillitsemäyttä hillitseä	1 1 1	3
julkaista	21	95,4	-		1
viitata	18	81,8	viitaa viittaa	1 2	1
lyödä	8	36,4	lyötyä löytyä lyötää lyö lyötyä lyötyä löyttää löytää	5 1 1 1 1 1 1 1	2
maistella	18	81,8	maistaa maistelko maistea	1 1 1	1
puida	9	40,9	puittua puitua puidua	3 2 1	7
jalostaa	20	90,9	jalosta	1	1
laskea	16	72,7	laskeutua laskettuansaa laskettua	3 1 1	1
naida	14	63,6	naisia naista nautia	1 3 1	3
kiistellä	19	86,4	-		3
pelata / pelaa (murteel.)	21	95,4	pelattua	1	0
viedä	19	86,4	veivata	1	2
rukoilla / rukkoilla (murteel.)	18	81,8	rukoiltua	1	3
huonota	6	27,3	huonontua huonontaa huonoa huononna huono	1 3 2 1 2	7
haravoida	19	86,4	haravoita	1	2
ansaita	13	59,1	ansaintaa	3	4

			ansaintea ansainnetta	1 1	
turvautua	11	50	turvauta turvauduttaa turvaudua turvaudutta	1 3 1 1	5
ontua	13	59,1	onnua onnuitta	5 1	3
hiljentää	13	59,1	hiljetä hiljentä hiljentäilyä hiljentyä	1 3 1 1	3
alkaa	8	36,4	alenna alettaa aloittaa aleta alettua alea aletta	1 1 1 3 2 1 1	4
lopettaa	20	90,9	lopetta lopetetta	1 1	0
vetää	11	50	vedetä vetämää vetämällä vettää	1 2 1 2	5
antautua	20	90,9	antaa	1	1
kulkea / kuljettaa	18	81,8	kulettaa	1	3
hellittää	16	72,7	hellitä	2	4
puistattaa	6	27,3	puistaa puistata puistatta puista	7 2 1 1	5
kokoontua	16	72,7	kokoonnuttaa kokoonnutta	2 1	3
luopua	7	31,8	luotaa luovuttaa luovuta luovua louvua	1 7 2 1 1	3
huutaa	19	86,4	huudata huuttaa	1 1	1
onkia	17	77,3	ongita onkea omnia	1 2 1	1
polkea	8	36,4	polkia poljeta poljea poljeda poljaa poljitta	1 3 1 1 1 1	6
uskaltaa	11	50	uskalla	2	5

			uskalta uskalsia	3 1	
juoksennella	10	45,4	juosta juoksentella	9 2	1
ruveta	19	86,4	ruvettaa rupea	1 1	1
rohjeta	6	27,3	rohkenta rohkea rohketa rohkenna rohkenea	1 3 3 2 1	6
ommella	14	63,6	ompella ommea	5 1	2
hypätä	14	63,6	hyppiä hyppää hyppätä	1 1 1	5
hakata	16	72,7	hakea hakkaa	2 1	3
paeta	11	50	paetta pakea pakata paketaa paettaa paetea	1 1 1 1 1 1	5
kontata	9	40,9	konttaa konttamaa	4 1	8
kiivetä	11	50	kiipetä kiipeä kiipeää kiipeä	2 1 1 2	5
kammata	16	72,7	kampaaa kampata	1 1	4
rahdata	10	45,4	rahdatta rahdatkaa	1 2	9
pelätä	17	77,3	pelkääte pelkätä	1 1	3
veikata	14	63,6	veikkaista veikkaita	2 1	5
loitota	3	13,6	loitonta loittota loidota loitoa loitontella loitontaa loitonna loito	1 1 3 2 1 2 1 1	7
saeta	10	45,4	sakenta saenta sajeta sakenesta sakenna	1 1 1 1 1	5

			sakea	2	
siepata	10	45,4	siepattaa sievata siepatea siepa	2 1 1 1	7

LIITE 5

Taulukko 11

Morfologinen ilmiö	Kappalemäärä
Indikatiivin preesens: -yksikön ja monikon 1. ja 2. persoonat -yksikön ja monikon 3. persoona - passiivi - kielteinen passiivi	n. 6 (antaudutte, ongitko, rohkenemme, ompelen, kiipeän, pelkäätehän) n. 2 (hakkaa, sakenee) n. 1 (luovutaan) n. 1 (ei kuljeta)
Indikatiivin imperfekti: -yksikön ja monikon 1. ja 2. persoonat -yksikön ja monikon 3. persoona - passiivi	n. 4 (onnuitko, ongitko, poljitte, uskalsimmeko) n. 2 (veivät, huononi) n. 1 (jalostettiin)
Konditionaalien preesens - yksikön ja monikon 1. ja 2. persoonat - yksikön ja monikon 3. persoona - passiivi	n. 2 (juoksentelisin, veikkaisit) n. 1 (naisivat) n. 2 (turvaututtaisiin, lopetettaisiin)
Imperatiivi	n. 4 (repäiskää, maistelkoonpa, huutakoot, hakkaa)
Potentiaali	n. 2 (ansainnevatkin, loitonnet)
I. infinitiivin lyhyempi muoto (sanakirjamuoto)	1 (rahdata)
I infinitiivin pitempi muoto	n. 2 (hellittääksenne, ruvetakseen)
II infinitiivi -inessiivi -instruktiivi	n. 2 (kiisteltäessä, siepatessanne) n. 2 (haravoiden, paeten)
III infinitiivi Elatiivi, Adessiivi, Abessiivi, Illatiivi, Inessiivi	yhteensä n. 6 (hillitsemättäkään, hiljentämällä, vetämällähän, hyppäämään, konttaamassahan, kampaamasta)
I partisiippi - aktiivi	1 (puistattava)

- passiivi	1 (kokoonnuttava)
II partisiippi: Aktiivi: -yksikkö -monikko Passiivi (vrt. kielteisen passiivin perfekti) - kielteinen - partitiivimuoto	n. 2 (rakastunutkaan, viitannut) n. 1 (julkaisseet) n. 2 (ei puitu, pelattu) n. 4 (laskettuansa, rukoiltuani, alettuaan, lyötyämme)
Liitepartikkelit hAn, pA, kO, kin, kAAAn	yhteensä n. 11 (rakastunutkaan, hillitsemättäkään, maistelkoonpa, ansainnevatkin, onnuitko, vetämällähän, puistatettiin, ongitko, uskalsimmeko, konttaamassahan, pelkättehän)
Omistusliitteet ni, nsa, -An, mme, -en, nne	yhteensä n. 7 (laskettuansa, rukoiltuani, hellittääksenne, alettuaan, lyötyämme, ruvetakseen, siepatessanne)

Taulukko 12

Morfologiset vaihtelut	
Astevaihtelut	yhteensä n. 16
- tt - t	n. 3 (hellittääksenne, lopetettaisiin, puistattava)
- p - v	n.1 (luovutaan)
- t - d	n. 4 (turvauduttaisiin, vetämällähän, antaudutte, huutakoot)
- k - -	n. 1 (alettuaan)
- nt - nn	n. 3 (onnuitko, hiljentämällä, kokoonnuttava)
- nk - ng	n. 1 (ongitko)
- lt - ll	n. 1 (uskalsimmeko)
- lke - lje	n. 2 [(ei) kuljeta, poljitte]
Ei astevaihtelua	n. 18
Käänteinen astevaihtelu	n. 16
- p - pp	n. 2 (siepatessanne, hyppäämään)
- t - tt	n. 3 (konttaamassahan, loitonnet, viitata)

- k - kk	n. 2 (hakkaa, veikkaisit)
- v - p	n. 2 (ruvetakseen, kiipeän)
- d - t	n. 1 (rahdata)
- - k	n. 3 (paeten, pelkäätehän, sakenee)
- mm - mp	n. 2 (ompelen, kampaamasta)
- nn - nt	n. 1 (juoksentelisin)
- hje - hke	n. 1 (rohkenemme)
Äännevaihtelut - vokaalivaihtelut	n. 7 a - e (jalostettiin, alettuaan, lopetettaisiin) e - i (poljitte) i - e (veivät) A: - (veikkaisit) diftongi (n <u>a</u> isivat)
- konsonanttivaihtelut	t - s (uskalsimmeko)